

Toimintakykykuntoutuksen korvaustoimen ohje

Sisällys

Toimintakykykuntoutuksen korvaustoimen ohje	3
1 Johdanto.....	3
2 Toimintakykykuntoutuksena korvattava kuntoutus ja sen järjestäminen	4
2.1 Toimintakykykuntoutus sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä.....	4
2.1.1 Lääkinnällinen kuntoutus	4
2.1.2 Sosiaalihuolto ja vammaispalvelut	5
2.2 TyTAL:n toimintakykykuntoutuksen määrittely	7
2.3 TyTAL:ssa tarkoitetun toimintakykykuntoutuksen järjestämis- ja korvausvastuut.....	7
2.3.1 TyTAL 37 §:n lääkinällisen kuntoutuksen toimenpiteet.....	7
2.3.2 TyTAL 12 luvun toimintakykykuntoutuksen toimenpiteet.....	9
3 Lääkinnällinen kuntoutus.....	11
3.1 Kuntoutussuunnitelma lääkinällisen kuntoutuksen korvaamisen perusteena	13
3.2 Neuvonta ja ohjaus, kuntoutustarpeen arviointi ja kuntoutusmahdollisuuksia selvittävät tutkimukset	15
3.3 Toimintakyvyn parantamiseen ja ylläpitämiseen tähtäävät terapiat ja toimenpiteet	15
3.4 Lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineet.....	16
3.4.1 Sairaanhoidona korvattavat lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineet.....	16
3.4.2 Esimerkkejä päivittäisissä toiminnoissa tarvittavista lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineistä .	17
3.4.3 Esimerkkejä liikkumisessa tarvittavista lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineistä	19
3.5 Sopeutumisvalmennus	20
3.6 Kuntoutusjaksot laitos- tai avohoidossa	21
3.6.1 Avokuntoutus	21
3.6.2 Laitoskuntoutus	22
3.6.3 Päiväkuntoutus	22
3.6.4 Korvattavan laitoskuntoutuksen määrä	22
3.7 Lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineiden hankinta.....	23
4 Palveluasuminen	26
4.1 Palveluasumisen järjestäminen.....	26
4.2 Vammaispalvelulaissa tarkoitetun palveluasumisen sisältö	28
4.3 Palveluasumisen lisäkustannusten korvaaminen	29
4.3.1 Palveluasumisen lisäkustannusten korvaaminen normikorvauksella.....	29

4.3.2 Asumiskokeilut, apuvälineet, asunnon muutostyöt, matkakulut, sairaanhoito ja henkilökohtainen avustaja.....	29
5 Päivittäisissä toiminnoissa tarvittavat apuvälineet	31
5.1 TyTAL:n nojalla korvattavat muut kuin lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet.....	31
5.2 Auton lisälaitteet ja muutostyöt	32
5.3 Omatoiminen harjoittelu ja soveltavan liikunnan välineet.....	35
6 Asunnonmuutostyöt	37
6.1. Vakinainen asunto muutostöiden kohteena.....	37
6.2 Mitkä muutostyöt voivat olla tarpeen?	38
6.3 Rajanveto perusparannuksen ja tarpeellisten muutostöiden välillä	40
6.4 Asunnon hankkiminen vammautumisen jälkeen.....	40
7 Tulkkauspalvelut vahinkotapahtuman aiheuttaman näkö-, kuulo tai puhevamman johdosta	42
8 Korvaus omaisen sopeutumisvalmennuksessa mukanaolosta.....	44
9 Matka- ja majoituskulut.....	45
9.1 Matka- ja majoituskulujen korvaaminen	47
9.2 Matkakulut	48
9.3 Majoituskulut	49
9.4 Saattajan ja sopeutumisvalmennukseen osallistuvan omaisen matka- ja majoituskulut	49
10 Ulkomailla annetun lääkinnällisen kuntoutuksen korvaaminen.....	51
10.1 Euroopan unionin alueella annettu lääkinnällinen kuntoutus.....	51
10.2 Kolmannessa valtiossa annettu lääkinnällinen kuntoutus.....	53
10.3 Matkakulut	54

Toimintakykykuntoutuksen korvaustoimen ohje

1 Johdanto

Tässä ohjeessa esitetään 1.1.2016 voimaan tulleen työtapaturma- ja ammattitautilain (myöh. TyTAL) perusteella korvattavan työ- tai toimintakykyyn liittyvän kuntoutuksen (myöh. toimintakykykuntoutuksen) korvaustoiminnan ohjeet. Ohjeen valmistelussa on kuultu Vakuutuskuntoutus VKK ry:tä.

Ohjeen luvussa 2 määritellään TyTAL:ssa tarkoitettu toimintakykykuntoutus suhteessa sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä tarkoitettuihin kuntoutuksen muotoihin sekä kerrotaan TyTAL:n toimintakykykuntoutuksen järjestämis- ja korvausvastuista. Tämän jälkeen luvuissa 3–9 käydään läpi TyTAL:n nojalla korvattavan toimintakykykuntoutuksen muodot ja etuudet ja niiden korvaamisen edellytykset. Luvussa 10 annetaan ohjeet tilanteisiin, joissa lääkinnällistä kuntoutusta annetaan Suomen ulkopuolella.

Luvusta 3 alkaen ohjeistuksen esitysjärjestys seuraa pääosin TyTAL:n systematiikkaa. Pääotsikoiden alla on aluksi esitetty keskeinen sovellettava lainkohta, jota seuraa Perustelut-otsikon alla ote hallituksen esityksestä. Näiden jälkeen on esitetty varsinainen ohjeteksti.

Työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksesta korvattavasta ammatillisesta kuntoutuksesta on annettu omat ohjeensa (Takon 17.11.2015 kiertokirjeellä 5/2015 annettu yleisohje).

Ennen TyTAL:n voimaantuloa 1.1.2016 sattuneisiin vahinkotapahtumiin sovelletaan tapaturmavakuutuslain, ammattitautilain ja tapaturmavakuutuksesta korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (myöh. kuntoutuslaki) säännöksiä. Näiden osalta kuntoutuksesta on annettu omat ohjeensa.

2 Toimintakykykuntoutuksena korvattava kuntoutus ja sen järjestäminen

2.1 Toimintakykykuntoutus sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä

2.1.1 Lääkinnällinen kuntoutus

Terveyden- ja sairaanhoitoa annetaan Suomessa lähinnä kahden eri lain perusteella: vaativasta sairaanhoitopiirien järjestämästä eri lääketieteen erikoisaloittain annettavasta hoidosta on säädetty erikoissairaanhoidolaissa ja paikallistason kunnallisesta sairaanhoidosta kansanterveyslaissa. Laeissa tarkoitetun kunnan järjestämisvastuulle kuuluvan terveydenhuollon sisällöstä ja toteuttamisesta säädetään terveydenhuoltolaissa.

Terveydenhuoltolain mukaan kunnan tulee järjestää kunnan asukkaiden sairaanhoito, johon luetaan mm. sairauksien tutkimus, taudinmääritys, hoito, hoitosuunnitelman mukaiset pitkäaikaisen sairauden hoitoon tarvittavat hoitotarvikkeet sekä tarpeellinen lääkinnällinen kuntoutus. Lääkinnälliseen kuntoutukseen kuuluu:

1. kuntoutusneuvonta ja kuntoutusohjaus;
2. potilaan toiminta- ja työkyvyn sekä kuntoutustarpeen arviointi;
3. kuntoutustutkimus, jonka avulla selvitetään potilaan kuntoutusmahdollisuuksia;
4. toimintakyvyn parantamiseen ja ylläpitämiseen tähtäävät terapiat sekä muut tarvittavat kuntoutumista edistävät toimenpiteet;
5. apuvälinepalvelut;
6. sopeutumisvalmennus;
7. 1–6 kohdassa tarkoitetuista tarpeellisista toimenpiteistä koostuvat kuntoutusjaksot laitos- tai avohoidossa (terveydenhuoltolaki 29 §).

Kunta vastaa potilaan lääkinällisen kuntoutuksen suunnittelusta siten, että kuntoutus muodostaa yhdessä tarpeenmukaisen hoidon kanssa toiminnallisen kokonaisuuden. Lääkinnällisen kuntoutuksen tarve, tavoitteet ja sisältö on määriteltävä kirjallisessa yksilöllisessä kuntoutussuunnitelmassa. Kunta vastaa lisäksi kuntoutuspalvelun ohjauksesta ja seurannasta sekä nimeää potilaalle tarvittaessa kuntoutuksen yhdyshenkilön.

Kunta vastaa lääkinällisestä kuntoutuksesta myös silloin, kun kyse on työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksesta korvattavasta vahinkotapahtumasta. Terveydenhuoltolain mukaan kunta ei ole kuitenkaan vastuussa niistä kustannuksista, jotka aiheutuvat apuvälineistä, jos apuvälineen tarve perustuu työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksesta korvattavaan vahinkotapahtumaan.

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

Terveydenhuollossa apuvälinepalvelut ovat osa lääkinällistä kuntoutusta. Apuvälineitä lainataan tai annetaan käyttöön sekä erikoissairaanhoidosta (keskussairaalat ja aluesairaalat) että perusterveydenhuollosta (terveyskeskukset). Keskussairaaloissa toimii apuvälineisiin erikoistuneita yksiköitä, jotka vastaavat erityisesti kalliista, harvinaisista, teknisesti vaativista tai erityistietämystä vaativista apuvälineistä (esim. sähköpyörätuolit, henkilönostimet, seisomatelineet, sähkötoimiset hoitosängyt, kommunikoinnin apuvälineet).

2.1.2 Sosiaalihuolto ja vammaispalvelut

Terveyden- ja sairaanhoidon tavoin myös sosiaalihuolto on osoitettu ensisijaisesti kunnan järjestämisvastuulle. Sosiaalihuoltolain mukaan kunnan tulee huolehtia mm. vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista sen mukaan kuin niistä erikseen säädetään.

Sosiaalihuollon yleislaki on sosiaalihuoltolaki. Sosiaalihuollon erityislakeja sovelletaan, jos sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ja tukitoimet osoittautuvat riittämättömiksi, mahdottomiksi tai epätarkoituksenmukaisiksi.

Vammaiselle eli henkilölle, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista, annettavista muista kuin lääkinällisen kuntoutuksen palveluista ja tukitoimista on annettu keskeiset erityissäännökset vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetussa laissa (myöh. vammaispalvelulaki). Vammaispalvelulakia sovelletaan, jos sosiaalihuollon yleiset toimet ovat riittämättömiä.

Vammaispalvelulaisissa tarkoitetuilla palveluilla on tarkoitus edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisina yhteiskunnan jäsenenä. Tavoitteena myös ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä. Vammaispalvelulain mukaan vammaiselle henkilölle järjestettäviä palveluita ja tukitoimia ovat mm.:

- kuntoutusohjaus
- sopeutumisvalmennus
- kuljetuspalvelut
- päivätoiminta
- henkilökohtainen apu
- palveluasuminen
- taloudelliset tukitoimet esim. asunnon muutostöiden osalta.

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

Osa palveluista ja tukitoimista koskee vain vaikeavammaisia. Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun asetuksen (myöh. vammaispalveluasetus) 11 §:n mukaan palveluasumista järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka vammansa tai sairautensa vuoksi tarvitsee toisen henkilön apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa jatkuvaluonteisesti, vuorokauden eri aikoina tai muutoin erityisen runsaasti.

Vaikeavammaiselle henkilölle kunnan on järjestettävä kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen, päivätoimintaa, henkilökohtaista apua sekä palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Kunnalla ei kuitenkaan ole erityistä velvollisuutta palveluasumisen eikä henkilökohtaisen avun järjestämiseen, jos vaikeavammaisen henkilön riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein.

Lisäksi kunnan on korvattava vaikeavammaiselle henkilölle asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta hänelle aiheutuvat kohtuulliset kustannukset, jos hän vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee näitä toimenpiteitä suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Kunnalla ei kuitenkaan ole erityistä velvollisuutta kustannusten korvaamiseen, jos vaikeavammaisen henkilön riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein.

Vammaiselle henkilölle korvataan vammaispalvelulain nojalla hänen vammansa tai sairautensa edellyttämän tarpeen mukaisesti kokonaan tai osittain kustannukset, jotka hänelle aiheutuvat vammaispalvelulain tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeellisista tukitoimista sekä ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat vamman tai sairauden edellyttämän vaatetuksen ja erityisravinnon hankkimisesta. Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavien välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuneista kustannuksista korvataan puolet. Vakiomalliseen välineeseen, koneeseen tai laitteeseen tehdyt vamman edellyttämät välttämättömät muutostyöt korvataan kuitenkin kokonaan.

Kunnan on huolehdittava siitä, että vammaisille tarkoitettut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Tarpeellisten palvelujen ja tukitoimien selvittämiseksi on ilman aiheetonta viivytystä laadittava sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (myöh. sosiaalihuollon asiakaslaki) 7 §:ssä tarkoitettu palvelusuunnitelma, joka on tarkistettava aina, jos henkilön palveluntarpeessa tai olosuhteissa tapahtuu muutoksia sekä muutoinkin tarpeen mukaan.

Vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestetään, jos vammaisen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai tukitoimia muun lain nojalla. Vaikka sosiaalihuoltolain säännökset, esimerkiksi asumispalveluja koskien, mahdollistaisivat vammaisten henkilöiden palvelutarpeisiin vastaamisen, on asiakkaan edun mukaisuuden

---

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

periaate ohjannut järjestämään palveluja vammaispalvelulaissa subjektiivisena oikeutena turvattuna palveluasumisena, joka on asiakasmaksulainsäädännössä säädetty maksuttomaksi.

Keskeinen poikkeus järjestämisvastuuseen koskee vammaisuuden perusteella annettavia tulkkauspalveluita, joista säädetään erikseen vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista annetussa laissa (myöh. tulkkauspalvelulaki). Laki tuli voimaan 1.9.2010, ja siinä järjestämisvastuu kyseisestä vammaispalvelusta on osoitettu Kansaneläkelaitokselle.

2.2 TyTAL:n toimintakykykuntoutuksen määrittely

Uuden 1.1.2016 voimaan tulleen TyTAL:n nojalla korvattava toimintakykykuntoutus voidaan jakaa kahteen pääryhmään:

1. lääkinnälliseen kuntoutukseen ja
2. muuhun toimintakykykuntoutukseen.

Lääkinnällinen kuntoutus muodostaa keskeisen osan työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksesta korvattavasta toimintakykykuntoutuksesta. Koska lääkinnällinen kuntoutus on terveydenhuoltolaissa määritelty osaksi sairaanhoitoa, myös TyTAL:ssa lääkinnällinen kuntoutus (kuten esim. lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet, toimintakykyä parantavat ja ylläpitävät terapiat, sopeutumisvalmennus ja kuntoutusjaksot) kuuluu sairaanhoitona korvattaviin etuuksiin (TyTAL 37 §).

TyTAL:ssa tarkoitettuun toimintakykykuntoutukseen kuuluu lääkinnällisen kuntoutuksen ohella myös muita kuntoutusetuuksia (kuten esim. päivittäisissä toiminnoissa välttämättä tarpeelliset apuvälineet, palveluasumisesta aiheutuvien lisäkustannusten korvaukset ja asunnonmuutostyöt), jotka kuntoutuksen lainsäädännössä sijoittuvat lähinnä vammaispalveluihin. Siitä, mitä muita toimintakykykuntoutuksen muotoja korvataan työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksesta, säädetään erikseen TyTAL:n kuntoutuskorvauksia koskevassa 12 luvussa.

2.3 TyTAL:ssa tarkoitetun toimintakykykuntoutuksen järjestämis- ja korvausvastuut

2.3.1 TyTAL 37 §:n lääkinnällisen kuntoutuksen toimenpiteet

TyTAL:n mukaista vakuutusta toimeenpanevat vakuutuslaitokset eivät järjestä sairaanhoitoa, vaan ainoastaan korvaavat sairaanhoidon kustannuksia. Sairanhoidon järjestämisvastuusta ja oikeudesta saada sairaanhoitoa säädetään terveydenhuollon lainsäädännössä. Terveydenhuoltolaissa sairaanhoidon, ml. lääkinnällinen kuntoutus, järjestämisvastuu on osoitettu kunnille (terveydenhuoltolain 24 §).

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (myöh. asiakasmaksulaki) 5 §:n 7 kohdassa säädetään, että lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet sekä niiden sovitus, tarpeellinen uusiminen ja huolto ovat maksuttomia paitsi silloin, kun apuvälineen tarve johtuu TyTAL:n mukaan korvattavasta vahinkotapahtumasta.

Työtaturma- ja ammattitautivakuutuksesta kotikunnalle tai hoitovastuussa olevalle yksikölle korvaus aiheutuneista kustannuksista maksetaan TÄKY-vastuun mukaan (TyTAL 40 §). TÄKY-maksu maksetaan edellyttäen, että kyse on korvattavasta sairaanhoidosta ja että hoitovastuussa oleva yksikkö on täyttänyt TyTAL 41 §:ssä sille säädetyt ilmoitusvelvollisuudet:

- Jokaisesta hoitokäynnistä on toimitettava vakuutuslaitokseen hoitokäyntiä koskevat merkinnät ja tieto vahingoittuneen työnantajasta.
- Jatkohoitoa vaativissa tilanteissa hoitolaitoksen on toimitettava vakuutuslaitokseen lisäksi hoitosuunnitelma tai -päättös taikka lääkärinlausunto tai potilaskertomus. Jokaisen hoitokäynnin osalta tarvittavat hoito- ja työnantajatiedot voidaan toimittaa jatkohoitoa koskevan suunnitelman mukana, eikä kahta erillistä ilmoitusta tarvita.

Lääkinnällisen kuntoutuksen kustannusten korvattavuutta arvioidaan aina kunkin kustannuksen osalta erikseen. Keskeinen yleinen vaatimus on, että lääkinnällinen kuntoutus perustuu julkisessa terveydenhuollossa laadittuun kirjalliseen lääkinnällisen kuntoutuksen suunnitelmaan, jonka laatimisvelvoite perustuu potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (myöh. potilaslaki) 4 a §:ään.

Potilaslain mukainen kuntoutussuunnitelma tulee toimittaa vakuutuslaitokselle 4 arkipäivän kuluessa päivästä, jona suunnitelmaa koskevat merkinnät on tehtävä potilasasiakirjoihin. Potilasasiakirjoista annetun sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asetuksen 8 §:n 1 momentin mukaan potilasasiakirjamerkinnät on tehtävä viimeistään 5 vuorokauden kuluessa siitä, kun potilas poistuu vastaanotolta tai palvelutapahtuma muutoin päättyy.

TyTAL 41 §:ssä säädetty ilmoitusvelvollisuus on toimenpidekohtainen. Vaikka ilmoitusvelvollisuus olisikin laiminlyöty jonkin/joidenkin alkuvaiheen toimenpiteiden osalta, voidaan TÄKY-maksu maksaa suunnitelmaan sisältyvistä myöhemmistä toimenpiteistä, jos vakuutuslaitoksella on niiden osalta ollut mahdollisuus antaa maksusitoumus.

Vakuutuslaitoksella on oikeus valita apuvälineiden toimittaja tai muiden kuntoutuspalveluiden tuottaja (TyTAL 42 §). Jos lääkinnällistä kuntoutusta on annettu julkisessa terveydenhuollon toimintayksikössä, vaikka vakuutuslaitos on ohjannut vahingoittuneen maksusitoumuksella yksityiselle palveluntarjoajalle, vakuutuslaitos ei ole velvollinen maksamaan TÄKY-maksua.

Toisaalta vakuutuslaitoksen oikeus maksusitoumuksen antamiseen ei vaikuta julkisen sektorin velvollisuuteen järjestää työtapaturmapotilaan hoito samoin perustein kuin muille potilaille. Julkisen terveydenhuollon toimintayksikkö ei näin ollen voi jäädä odottamaan, antaako vakuutuslaitos maksusitoumuksen, vaan hoito on annettava ja apuvälineet hankittava sairaanhoidon kiireellisyyden edellyttämässä ajassa.

Lääkinnälliseen kuntoutukseen kuuluu muun ohessa lääkinnällisen kuntoutuksen suunnittelu. Kustannukset lääkinnällisen kuntoutuksen suunnitelman laadinnasta korvataan sairaanhoitona täyskustannusvastuun mukaan edellyttäen, että hoitovastuussa oleva taho on täyttänyt TyTAL:n mukaisen ilmoitusveloitteensa. Korvaus on täyskustannusmaksun suuruinen, ts. samansuuruinen kuin määrä, jonka hoidon järjestämisestä vastuussa oleva on velvollinen korvaamaan hoidosta potilaalle, joka ei ole hoitoa antavan kunnan asukas, vähennettynä vahingoittuneelta hoidosta perityltä asiakasmaksulla.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetun lain (myöh. palvelusetelilaki) 7 §:n 2 momentin mukaan lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineen hankkimiseksi annettavan palvelusetelin arvon tulee olla sellainen, että sillä voi hankkia asiakkaan yksilöllistä tarvetta vastaavan tavanomaisen apuvälineen. Koko kustannus sisältyy kuntalaskutuskustannukseen, eikä tässä synny kustannuksia, joita pitäisi korvata vahingoittuneelle.

Jos vahingoittunut hankkii palvelusetelin arvoa kalliimman apuvälineen, maksaa hän itse valitseman apuvälineen hinnan ja palvelusetelin arvon välisen hinnaneron. Tällöinkään vahingoittuneelle ei jää palvelusetelilaissa tarkoitettua omavastuuosaa, vaan kyse on hinnanerosta, joka syntyy, kun vahingoittunut itse päättää hankkia perustasoa paremman apuvälineen maksamalla itse erotuksen. Tätä erotusta ei korvata vahingoittuneelle työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksesta.

Vakuutuslaitoksen päätöksessä, jolla korvataan lääkinnällistä kuntoutusta, on liikennevakuutuksen regressiä varten syytä mainita, että kyseessä on nimenomaan lääkinnällisen kuntoutuksen korvaaminen. Tämä siksi, että liikennevakuutuksessa myötävaikutusvähennys tehdään liikennevakuutuslain nojalla korvattaviin sairaanhoidon korvauksiin (liikennevakuutuslain 7 §), mutta ei liikennevakuutuksesta korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain mukaisiin korvauksiin, kuten esim. toimintakykykuntoutuksen apuvälineisiin. Työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksessa myötävaikutusvähennys voidaan tehdä vain ansionmenetykskorvaukseen päivärahakaudella.

2.3.2 TyTAL 12 luvun toimintakykykuntoutuksen toimenpiteet

TyTAL 12 luvussa säädetyllä tavalla vahingoittuneelle voidaan korvata lääkinnällisen kuntoutuksen ohella myös muita toimintakykykuntoutuksen toimenpiteitä. Näitä

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

toimenpiteitä voidaan osittain toteuttaa myös esim. vammaispalvelulain mukaisena palveluna, jolloin kunnalla on oikeus saada maksamansa kustannukset takaisin vakuutuslaitokselta. Kuten lääkinnällisen kuntoutuksen, myös vammaispalveluiden korvattavuus työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksesta arvioidaan jokaisen kustannuksen osalta erikseen.

Jos kunta on muun lainsäädännön, kuten esim. vammaispalvelulain, nojalla antanut TyTAL:n mukaiseen korvaukseen oikeutetulle kuntoutuspalveluja ja tukitoimia, jotka kohdistuvat samaan tarkoitukseen ja samaan aikaan kuin vahingoittuneelle TyTAL:n mukaan korvattava kuntoutus, oikeus TyTAL:n mukaisiin korvauksiin siirtyy tältä osin kunnalle. Tätä koskeva säännös on kirjattu niin vammaispalvelulain 15 §:ään kuin TyTAL 143 §:ään.

3 Lääkinnällinen kuntoutus

Lainkohta

37 § *Korvattava sairaanhoito*

Korvattavaan sairaanhoitoon kuuluu:

- 1) ensihoito, vamman tai sairauden tutkimus, määrittäminen ja hoito, joka on lääkärin tai hammaslääkärin antama tai määräämä tai jonka muu laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö tai henkilö, jolla on oikeus hoitaa laillistetun ammattihenkilön tehtävää, on antanut toimivaltaansa perustuen;
- 2) lääkkeet ja hoitotarvikkeet;
- 3) sairaanhoitona annettava lääkinällinen kuntoutus.

Sairaanhoitona annettavaan lääkinälliseen kuntoutukseen kuuluu:

- 1) kuntoutusneuvonta ja kuntoutusohjaus;
- 2) toiminta- ja työkyvyn ja kuntoutustarpeen arviointi;
- 3) kuntoutustutkimus, jonka avulla selvitetään potilaan kuntoutusmahdollisuudet;
- 4) toimintakyvyn parantamiseen ja ylläpitämiseen tähtäävät terapiat sekä muut tarvittavat kuntoutumista edistävät toimenpiteet;
- 5) lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineet mukaan lukien apuvälineiden sovitukset, muutostyöt, kokeilu, käytön opetus ja seuranta, perustellusta syytä apuvälineen kuljetus, apuvälineen huolto ja korjaus;
- 6) sopeutumisvalmennus;
- 7) 1—6 kohdassa tarkoitetuista toimenpiteistä koostuvat kuntoutusjaksot laitosp- tai avohoidossa.

Lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineellä tarkoitetaan tavanomaisen tasoista välinettä, laitetta, tarviketta, ohjelmaa tai vastaavaa muuta ratkaisua, joka tukee, ylläpitää tai parantaa vahingoittuneen työkykyä tai toimintakykyä päivittäisissä toiminnoissa tai ehkäisee työ- tai toimintakyvyn heikentymistä. Tavanomaista tasoa paremmasta apuvälineestä aiheutuneet kustannukset voidaan kuitenkin korvata, jos sen käyttäminen mahdollistaa työkyvyn palautumisen tai henkilökohtaisen avun tarpeen olennaisen vähentymisen.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä siitä, mitä sairaanhoitoon kuuluvilla toimenpiteillä, palveluilla ja apuvälineillä tässä pykälässä tarkoitetaan.

Perustelut

37 §. *Korvattava sairaanhoito*. Pykälässä säädettäisiin korvattavan sairaanhoidon kustannusten sisällöstä. Sairanhoidon kustannusten korvaamisen sisältöä ehdotetaan täsmennettäväksi vastaamaan terveydenhuoltolain mukaista sairaanhoidon käsitettä. Ehdotettavalla muutoksella ei olisi vaikutuksia korvauksen sisältöön tai korvauksen määrään.

Pykälän 1 momentin mukaan sairaanhoitoon kuuluisivat ensihoito, vamman tai sairauden tutkimus, määrittäminen ja hoito, lääkkeet ja hoitotarvikkeet sekä sairaanhoitona annettava lääkinällinen kuntoutus. Säännös vastaisi terveydenhuoltolain mukaista sairaanhoidon määrittelyä.

Lakisäätteistä tapaturmavakuutusjärjestelmää ja terveydenhuoltoa koskevassa voimassa olevassa lainsäädännössä sairaanhoidon ja lääkinällisen kuntoutuksen käsitteet eroavat toisistaan. Sairaanhoidosta säädetään voimassa olevan lain 15 a §:ssä, mutta siihen ei sisälly lääkinällinen kuntoutus. Tapaturmavakuutusjärjestelmässä lääkinällisellä kuntoutuksella tarkoitetaan kuntoutuslain 7 §:n mukaista työ- tai toimintakykyä edistävää kuntoutusta. Lisäksi apuvälineiden osalta ongelmia on aiheuttanut se, että niitä koskevia säännöksiä sisältyy sekä voimassa olevaan tapaturmavakuutuslakiin että kuntoutuslakiin. Käsitteiden eroavuudet ovat aiheuttaneet epäselvyyttä sairaanhoidon ja lääkinällisen kuntoutuksen järjestämistä ja kustannuksia koskevassa vastuunjaossa. Sen vuoksi tapaturmavakuutusjärjestelmän korvaama lääkinällinen kuntoutus ehdotetaan uudessa laissa luettavaksi korvattavaan sairaanhoitoon terveydenhuoltolakia vastaavalla tavalla. Siten kaikista niistä toimenpiteistä, jotka annettaisiin terveydenhuoltolain mukaisena sairaanhoitona, aiheutuvat kustannukset olisivat tämän lain mukaisena sairaanhoitona korvattavissa.

Vahingon vuoksi tarpeellisen sairaanhoidon kustannuksen korvattavuutta arvioitaisiin voimassa olevan lain tapaan kunkin kustannuksen osalta erikseen. Esimerkiksi lääkekustannusten tarpeellisuutta arvioitaessa otettaisiin huomioon viitehinta- ja järjestelmän mukainen lääkevaihto reseptillä määrättyä halvempaan niin sanottuun rinnakkaislääkkeeseen. Jos vahingoittunut kieltäytyisi apteekin tarjoamasta halvemmasta lääkkeestä, korvaus maksettaisiin viitehinnan mukaan ja vahingoittuneen itsensä maksettavaksi jäisi viitehinnan ylittävä osuus. Korvausperiaate vastaisi tällöin sairausvakuutuslain mukaista lääkekorvausperiaatetta. Jos apteekilla ei olisi halvempaa lääkettä tarjolla, korvattaisiin lääkemääräyksen mukainen viitehintaa kalliimpi lääke.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lääkinällisen kuntoutuksen toimenpiteistä, jotka vastaavat lääkinällisen kuntoutuksen osalta voimassa olevan kuntoutuslain 7 §:ssä säädetyt työ- ja toimintakykyä edistäviä toimenpiteitä. Momentissa lueteltaisiin muutoin aivan samat toimenpiteet kuin terveydenhuoltolain 29 §:n 1 momentissa, mutta 6 kohdan apuvälinepalvelu olisi määritelty tarkemmin kuin terveydenhuoltolaissa. Lääkinälliseen kuntoutukseen kuuluisivat momentin mukaan 1) kuntoutusneuvonta ja kuntoutusohjaus, 2) toiminta- ja työkyvyn ja kuntoutustarpeen arviointi, 3) kuntoutustutkimus, jonka avulla selvitetään potilaan kuntoutusmahdollisuudet, 4) toimintakyvyn parantamiseen ja ylläpitämiseen tähtäävät terapiat sekä muut tarvittavat kuntoutumista edistävät toimenpiteet, 5) lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineet mukaan lukien apuvälineiden sovitukset, muutostyöt, kokeilu, käytön opetus ja seuranta, perustellusta syystä apuvälineen kuljetus, apuvälineen huolto ja korjaus, 6) sopeutumisvalmennus sekä 7) 1—6 kohdissa tarkoitetuista toimenpiteistä koostuvat kuntoutusjaksot laitosten tai avohoidossa. Lääkinällisen kuntoutuksen osalta pätsi sama 36 §:n 2 momentissa mainittu periaate kuin muunkin sairaanhoidon osalta: järjestämisvastuu määräytyy terveydenhuollon lainsäädännön mukaisesti ja vakuutuslaitokset korvaavat vahinkotapahtuman vuoksi tarpeellisista toimenpiteistä aiheutuneet kustannukset.

Lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineistä säädettäisiin tarkemmin pykälän 3 momentissa. Jäljempänä 94 §:ssä säädettäisiin sellaisten päivittäisissä toiminnoissa tarvittavien apuvälineiden kustannusten korvaamisesta, jotka eivät ole lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineitä. Säännöksen olisi tarkoitus vastata julkisen terveydenhuollon käsitettä lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineistä. Lääkinällistä apuvälinettä ei ole täysin yhdenmukaisesti määritelty terveydenhuollossa, mutta sairaanhoitopiirien apuvälineiden saatavuusperusteet vastaavat pitkälti toisiaan. Lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineellä tarkoitettaisiin laitetta, tarviketta, ohjelmaa tai vastaavaa

ratkaisua, joka tukee, ylläpitää tai parantaa vahingoittuneen työkykyä tai toimintakykyä päivittäisissä toiminnoissa tai ehkäisee työ- tai toimintakyvyn heikentymistä. Korvattavia olisivat tavanomaisen tasoiset apuvälineet. Tätä tasoa paremmasta apuvälineestä aiheutuneet kustannukset voitaisiin korvata, jos sen käyttäminen mahdollistaisi työkyvyn palautumisen tai henkilökohtaisen avun tarpeen olennaisen vähentymisen. Tavanomaista tasoa arvioitaessa otettaisiin huomioon lääketieteen ja apuvälinetekniikan kehittyminen. Lääkinnällisen kuntoutuksen korvattavia apuvälineitä olisivat esimerkiksi kyynärsauvat, pyörätuolit, ortoosit ja proteesit, suihkutuoli, ruuanlaitossa tarvittavat leikkuu- ja pilkkomisvälineet, ruokailemiseen tarvittavat apuvälineet ja opaskoira. Opaskoiran osalta ehdotetaan samalla luovuttavaksi voimassa olevan lain 20 a §:n 4 momentin mukaisesta korvauksesta, jota maksetaan opaskoiran ylläpidosta aiheutuvista kustannuksista. Sairaanhoidopiirit ostavat opaskoirapalvelut Näkövammaisten Keskusliitto ry:ltä tai muilta opaskoiria kouluttavilta organisaatioilta. Nämä tuottavat palvelut sopimuksen perusteella. Opaskoiran hankinnasta, kouluttamisesta, ruokinnasta ja eläinlääkinnästä aiheutuvat kulut korvattaisiin kuten muistakin apuvälineistä aiheutuvat kulut täyskustannusmaksuna kunnalle tai kuntayhtymälle, joka vastaa opaskoirapalvelusta. Käytännössä ostopalvelun tuottaja maksaa koiran käyttäjälle kulut opaskoirasta. Siten erillistä korvausta koiran ylläpidosta ei tarvittaisi, koska ylläpidosta ei aiheudu vahingoittuneelle kuluja.

Asuntoon kuuluvien apuvälineiden ja laitteiden korvaamisesta kuntoutuksena säädettäisiin 95 §:ssä. Työtehtävien suoriutumisessa tarvittavien apuvälineiden korvaamisesta kuntoutuksena säädettäisiin ammatillista kuntoutusta koskevassa 89 §:ssä.

Ohje

3.1 Kuntoutussuunnitelma lääkinnällisen kuntoutuksen korvaamisen perusteena

TyTAL 37 §:n mukaan sairaanhoitona korvattavaa lääkinnällistä kuntoutusta on:

1. kuntoutusneuvonta ja kuntoutusohjaus;
2. toiminta- ja työkyvyn ja kuntoutustarpeen arviointi;
3. kuntoutustutkimus, jonka avulla selvitetään potilaan kuntoutusmahdollisuudet;
4. toimintakyvyn parantamiseen ja ylläpitämiseen tähtäävät terapiat sekä muut tarvittavat kuntoutumista edistävät toimenpiteet;
5. lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet mukaan lukien apuvälineiden sovitus, muutostyöt, kokeilu, käytön opetus ja seuranta, perustellusta syystä apuvälineen kuljetus, apuvälineen huolto ja korjaus;
6. sopeutumisvalmennus;
7. 1–6-kohdissa tarkoitetuista toimenpiteistä koostuvat kuntoutusjaksot laitos- tai avohoidossa.

TyTAL 37 §:ään kirjattu luettelo vastaa terveydenhuoltolakiin sisältyvää lääkinnällisen kuntoutuksen määrittelyä, joskin korvattavat apuvälinepalvelut on määritelty TyTAL:ssa terveydenhuoltolakia yksityiskohtaisemmin.

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

Vahingon vuoksi tarpeellisen lääkinällisen kuntoutuksen kustannusten korvattavuutta työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksesta arvioidaan aina kunkin kustannuksen osalta erikseen. Keskeinen yleinen kriteeri on, että lääkinällinen kuntoutus perustuu julkisessa terveydenhuollossa laadittuun kirjalliseen lääkinällisen kuntoutuksen suunnitelmaan, jonka laatimisvelvoite perustuu potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (myöh. potilaslaki) 4 a §:ään.

Potilaslain 4 a §:n mukaan suunnitelmasta tulee ilmetä potilaan hoidon järjestäminen ja toteuttamisaikataulu. Suunnitelma on laadittava yhteisymmärryksessä potilaan, hänen omaisensa tai läheisensä taikka hänen laillisen edustajansa kanssa. Suunnitelman sisällöstä ja asiaan osallisista on lisäksi voimassa, mitä niistä erikseen säädetään.

Kuntoutussuunnitelmaan kirjataan kuntoutuksen tavoitteet ja kaikki vahingoittuneen työ- ja toimintakyvyn ylläpitämiseksi ja edistämiseksi tarvittavat kuntoutustoimenpiteet. Lääkinällisen kuntoutuksen suunnittelusta ja järjestämisestä vastaa hoitovastuussa oleva erikoissairaanhoidon tai perusterveydenhuollon yksikkö (keskussairaala tai terveyskeskus). Näin ollen myös kuntoutussuunnitelman laatii hoitovastuussa oleva julkisen terveydenhuollon yksikkö ennen kotiutumista tai heti välittömän laituskuntoutusjakson jälkeen.

Kuntoutussuunnitelma laaditaan määräajaksi. Vammautumista seuraavina lähivuosina se tulee tarkistaa vähintään vuosittain. Myöhemmin tilanteen ja tarpeiden vakiinnuttua kuntoutussuunnitelma voi ulottua 2–3 vuoden päähän.

Vakuutuslaitos arvioi lääkinällisen kuntoutuksen korvattavuutta kuntoutussuunnitelman perusteella. Jos kuntoutussuunnitelmaa tarkistetaan ja muutetaan, vakuutuslaitokselle tulee toimittaa uusi, päivitetty kuntoutussuunnitelma.

Vakuutuslaitokselle toimitettavan kuntoutussuunnitelman tulee olla samansisältöinen kuin mitä Kela edellyttää. Kelan kuntoutussuunnitelmalomaketta voidaan käyttää myös vakuutuslaitosten asiakkaiden kuntoutussuunnitelmaa laadittaessa.

Kuntoutussuunnitelman sisältö:

- kuvaus korvattavan vamman ja mahdollisten muiden sairauksien tai vammojen aiheuttamista toiminnanrajoitteista,
- toiminnanrajoitteista (vahingosta johtuvat ja muut eriteltyinä) aiheutuvat ongelmat ja haitat päivittäisissä toiminnissa, opiskelussa tai työssä,
- kuntoutuksen tavoitteet,
- kuntoutujan tarvitsemat kuntoutuspalvelut (myös supeutumisvalmennus), niiden ajoitus, kesto, jaksutus, tiheys ja toteuttajat perusteluineen,
- aiempi kuntoutus ja sen tulokset,
- seurantaikäytännöistä sopiminen,
- milloin kuntoutussuunnitelmaa seuraavan kerran tarkistetaan ja
- yhteyshenkilöt, joihin voi tarvittaessa olla yhteydessä

3.2 Neuvonta ja ohjaus, kuntoutustarpeen arviointi ja kuntoutusmahdollisuuksia selvittävät tutkimukset

Kaikki vaikeasti vammautuneet tai sairastuneet tarvitsevat asianmukaista tietoa vammasta tai sairaudesta ja neuvoja ja ohjausta lääkinnällisen kuntoutuksen järjestämisestä. Sairaanhoidon yksiköissä toimivat kuntoutussuunnittelijat antavat neuvontaa ja ohjausta lääkinnällisen kuntoutuksen palveluista ja niiden järjestämisestä.

Kuntoutustutkimuksia voidaan suorittaa kuntoutustarpeen ja -mahdollisuuksien arvioimiseksi ja kuntoutussuunnitelman laatimiseksi. Suorituspaikkana voi olla esim. keskussairaalan kuntoutustutkimusyksikkö tai jonkin yksityissektorin palveluntarjoajan toimintayksikkö.

Kyseeeseen voi tulla tässä vaiheessa asumiskokeilu, jonka tarkoituksena on kartoittaa vammautuneen mahdollisuudet itsenäiseen asumiseen, avuntarve ja soveltuvat asumisvaihtoehdot. Samassa yhteydessä kartoitetaan tarvittavat apuvälineet ja asunnon muutostyöt. Asumiskokeilu järjestetään yhteistyössä kunnan sosiaalitoimen kanssa, ja se on osa kunnan järjestämistä olevaa palvelutarpeen kartoitusta. Asumiskokeilun jälkeen kunta vastaa mahdollisten asumisen tukipalveluiden järjestämisestä. Asumiskokeilua voidaan korvata 1–3 kuukautta.

Palveluasumisesta, ks. tämän ohjeen luku 4.

3.3 Toimintakyvyn parantamiseen ja ylläpitämiseen tähtäävät terapiat ja toimenpiteet

Toimintakyvyn parantamiseen ja ylläpitämiseen tähtäävät terapiat ja toimenpiteet ovat esim. fysioterapiaa, lymfaterapiaa, toimintaterapiaa ja puheterapiaa tai neuropsykologista

kuntoutusta taikka psykoterapiaa. Nämä ovat yleensä osa avokuntoutusta, jota käsitellään jäljempänä tämän ohjeen luvussa 3.6.

3.4 Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet

3.4.1 Sairaanhoidona korvattavat lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet

Sairaanhoidon kuuluvana lääkinnällisenä kuntoutuksena korvataan TyTAL 37 §:n mukaan lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet. Näillä tarkoitetaan tavanomaisen taseisia välineitä, laitteita, tarvikkeita, ohjelmia tai vastaavia muita ratkaisuja, jotka *tukevat, ylläpitävät tai parantavat vahingoittuneen työkykyä tai toimintakykyä päivittäisissä toiminnoissa tai ehkäisevät työ- tai toimintakyvyn heikentymistä.*

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutuksesta (myöh. apuvälineasetus) on määritetty, että lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä luovutettavien välineiden, laitteiden, tarvikkeiden, tietokoneohjelmien sekä muiden ratkaisujen tarkoituksena on *edistää potilaan kuntoutumista, tukea, ylläpitää tai parantaa toimintakykyä jokapäiväisissä toiminnoissa taikka ehkäistä toimintakyvyn heikentymistä* (apuvälinasetuksen 1 §:n 2 momentti). TyTAL:n esitöiden mukaan TyTAL 37 §:ään sisältyvän apuvälinemääritelmän on tarkoitettu vastaavan julkisen terveydenhuollon käsitettä lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineestä.

Sitä, mitä lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä julkisesta terveydenhuollosta myönnetään lääkinnällisenä kuntoutuksena, määritetään yleensä sairaanhoitopiirien lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälinepalveluiden saatavuusperusteissa. Vaikka saatavuusperusteet ovatkin sairaanhoitopiirikohtaisia, vastaavat ne pitkälti toisiaan. TyTAL:n esitöissä lääkinnällisen kuntoutuksen korvattavina apuvälineinä on mainittu mm. seuraavat esimerkit:

- kynärsauvat
- pyörätuolit
- ortoosit ja proteesit
- suihkutuoli
- opaskoira.

Opaskoiran osalta TyTAL:ssa on luovuttu tapaturmavakuutuslain 20 a §:n 4 momentin mukaisesta korvauksesta, jota on maksettu opaskoiran ylläpitokustannuksista. Opaskoiran hankinnasta, kouluttamisesta, ruokinnasta ja eläinlääkinnästä aiheutuvat kulut korvataan opaskoirapalvelusta vastaavalle kunnalle/kuntayhtymälle TÄKY-maksuna. Erillistä ylläpitokorvausta ei tarvita, sillä opaskoiran ylläpidosta ei aiheudu vahingoittuneelle kuluja.

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

Työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksesta korvataan tavanomaisen tasoiset lääkinällisen apuvälineet. Tavanomaista tasoa paremman tasoisesta apuvälineestä aiheutuneet kustannukset voidaan korvata vain, jos sen käyttäminen mahdollistaa työkyvyn palautumisen tai henkilökohtaisen avun tarpeen olennaisen vähentymisen. Tavanomaista tasoa arvioitaessa otetaan huomioon lääketieteen ja apuvälinetekniikan kehittyminen.

Sairaanhoitona korvattavien lääkinällisen apuvälineiden lisäksi korvattavaksi TyTAL:sta voi tulla eräitä muita apuvälineitä, jotka korvataan TyTAL 12 luvussa tarkoitettuna kuntoutuksena. Vaikeasti vammautuneiden päivittäisissä toiminnoissa välttämättä tarvitsemien muiden apuvälineiden korvaamisesta käsitellään tämän ohjeen luvussa 5, ja luvussa 6 kerrotaan asuntoon kuuluvien apuvälineiden ja laitteiden korvaamisesta. Ammatillisena kuntoutuksena korvattavia apuvälineitä on käsitelty ammatillisen kuntoutuksen korvaustoimen ohjeessa, joka on annettu Takon kiertokirjeenä 5/2015.

3.4.2 Esimerkkejä päivittäisissä toiminnoissa tarvittavista lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineistä

Tämän otsikon alla käsitellään tavallisimpia lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineitä, joita vaikeasti vahingoittunut voi tarvita kodissaan suoriutuakseen mahdollisimman omatoimisesti päivittäisistä toiminnoista. Vakuutuslaitos ratkaisee aina lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineen korvattavuuden tapauskohtaisesti.

Yleisimmän ryhmän muodostavat:

- tukilaitteet ja proteesit (usein yksilöllisesti valmistettuja)
- henkilökohtaisen hygienian välineet, kuten esim. wc-apuvälineet ja suihkutuoli, joita tarvitsevat esim. selkäydinvammaiset ja raaja-amputoidut.

Mm. selkäydinvammaisen toimintakyvyn kannalta tarpeellisia apuvälineitä voivat olla:

- henkilönostin,
- sähkösäätöiset hoitovuoteet, joita tarvitsevat esim. tetrapleegikot ja parapleegikot, joilla on ongelmia sänkyyn siirtymisessä
  - tavanomaisia huonekaluliikkeiden sähköisesti säädettäviä vuoteita ei korvata TyTAL:n nojalla apuvälineenä
- erikoispatja makuuhaavojen ehkäisyyn
- seisomateline
- tukeutumisvälineet (esim. tukikahva)
- erilaiset ns. pienapuvälineet esim. tarttumapihdit, sukanvedin.

Kommunikaation apuvälineinä korvattavia voivat olla:

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

- puhetta tukevat ja korvaavat välineet, kuten esim. puhesyntetisaattori
- kuulovammaisille esim. kuulokoje, puhelimen apuvälineet, television ja radion kuuntelun apuvälineet, hälytin- ja varoitusäänien havaitsemisen apuvälineet, kuten esim. tärstin herätyskelloon ja palohälyttimeen.

Ympäristönhallintalaitteiden tavoitteena on parantaa vaikeasti liikuntarajoitteisen henkilön omatoimisuutta hänen asunnossaan. Esim. tetrapleegikkojen tarvitsemia ympäristönhallintalaitteita ovat mm.:

- kodinelektroniikan ohjaus
- sängyn säätöjärjestelmä
- kaiutinpuhelin/turvapuhelinjärjestelmä
  - jos vahingoittuneella on päätöspalveluasumisesta, turvapuhelin kuuluu palvelukokonaisuuteen, ja sen hankinnasta ja käytöstä aiheutuvat kulut korvataan palveluasumisen lisäkustannuksin, joiden korvaamisesta kerrotaan tarkemmin tämän ohjeen luvussa 4
- ympäristönhallintalaitteen ohjaamisen välineet.

Mikäli ympäristönhallintalaitte kuuluu kiinteästi vahingoittuneeseen asuntoon, ei kyse ole lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineestä. Usein tällaiset ympäristönhallintalaitteet kuuluvat asunnon muutostöihin, joiden korvaamisesta kerrotaan tämän ohjeen luvussa 6.

Matkapuhelin ja tietokone

Asiain, yhteydenpidon ja tiedonhankinnan välineenä älypuhelin ja tietokonetta pidetään siinä määrin tavanomaisina käyttöesineinä, ettei niitä korvata henkilökohtaisina apuvälineinä. Tietokoneiden osalta korvattavaksi voivat tulla vamman aiheuttamien toiminnanrajoitusten vuoksi tarpeelliset tietokoneen käyttöä tukevat lisälaitteet, kuten esim. erikoishiiri tai -näppäimistö, tietokoneen kiinnitysmekanismit (esim. pyörätuoliin tai vuoteeseen) tai kuntoutuksen harjoitusohjelmat.

Tietokone (tarkoituksenmukainen peruslaitteisto) korvataan vain silloin kun se on välttämätön kommunikoinnissa (esim. puhetta korvaavana apuvälineenä). Tietokoneen käytön oppimiseksi ja omaksumiseksi on tarkoituksenmukaista korvata tarvittaessa myös kohtuullisesti käytön koulutusta. Tietokoneen käyttökustannuksia ei korvata TyTAL:n perusteella.

Tietokoneen tarpeen arvioinnista vastaa paikallinen julkisen terveydenhuollon apuvälineyksikkö. Kuntoutuksen harjoitteiden ja etenemisen seurannasta vastaa kuntoutuksen toteuttaja.

Näkö- ja kuulovammaisten apuvälineet

Näkövammaisen voi tarvita käyttöönsä esim. valkoisen kepin, opaskoiran, pistekirjoituskoneen, lukutelevision ja tietokoneen lisälaitteineen ja -ohjelmineen. Näitä tietokoneen lisävarusteita ovat mm. suurennusohjelma, ruudunlukuohjelma, puhesyntetisaattori tai pistekirjoitusnäyttö. Tarkempia tietoja näkövammaisten tarvitsemista apuvälineistä saa Näkövammaisten keskusliitto ry:n kotisivuilta www.nkl.fi.

Kuulovammaisten apuvälineinä tulee kyseeseen esim. kuulolaitteet. Kuulovammaisten tarvitsemista apuvälineistä saa tarkempaa tietoa kuulonhuoltoliiton kotisivuilta www.kuulonhuoltoliitto.fi. Kuulon apuvälineiden korvaamisesta on annettu ohjeistusta Takon kiertokirjeessä 6/2012, jossa esitettyä ohjeistusta voidaan soveltaa myös 1.1.2016 tai myöhemmin ilmenneissä meluvammoissa.

Muut päivittäisissä toiminnoissa tarvittavat apuvälineet ja asuntoon kuuluvat apuvälineet ja laitteet

Työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksesta voidaan korvata vaikeasti vahingoittuneelle myös muita päivittäisissä toiminnoissa tarvittavia apuvälineitä kuin TyTAL 37 §:ssä tarkoitettuja lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä. Näistä TyTAL 94 §:n nojalla korvattavista apuvälineistä kerrotaan tarkemmin tämän ohjeen luvussa 5.

Asuntoon kuuluvina apuvälineinä ja laitteina tulevat kyseeseen esim. vahingoittuneen kotiin kiinteästi asennettavat ympäristönhallintalaitteet, joiden tavoitteena on parantaa vaikeasti liikuntarajoitteisen henkilön omatoimisuutta hänen omassa asunnossaan. Näiden apuvälineiden ja asunnon muutostöiden korvaamista käsitellään tarkemmin tämän ohjeen luvussa 6.

3.4.3 Esimerkkejä liikkumisessa tarvittavista lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä

Tämän otsikon alla käsitellään tavallisimpia lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä, joita vaikeasti vahingoittunut voi tarvita liikkumisen mahdollistamiseksi. Vakuutuslaitos ratkaisee aina lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineen korvattavuuden tapauskohtaisesti.

Liikkumisen apuvälineitä ovat mm:

- kävelyn apuvälineet (myös ortoosit ja erityisjalkineet)

- pyörätuoli tarvittavine lisävarusteineen (myös istuintyyppi)
- pyörätuoliin liitettävä kelaustehostin tai käsinpoljentalaite (helpottamaan manuaalipyörätuolin kelaamista)
- seisomapyörätuoli (mahdollistaa seisomaharjoittelun ja toimimisen pystyasennossa)
- sähköpyörätuoli
- pyörätuoliin helpottavat apuvälineet.

Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä eivät ole kulkuneuvot, kuten esim. autot tai sähkömopot. Tukea auton hankintaan voi saada vain työssä käyvä henkilö. Kyseessä on yksi ammatillisen kuntoutuksen etuuksista, joista säädetään TyTAL 89 §:ssä ja joista on annettu tarkemmat ohjeet ammatillisen kuntoutuksen korvaustoimen ohjeessa (Takon kiertokirje 5/2015).

Pyörätuolit

Tavallinen pyörätuoli korvataan henkilöille, jotka vammansa vuoksi tarvitsevat sitä liikkumisen apuvälineenä. Sähköpyörätuoli korvataan niille, joiden yläraajojen toimintakyky on joko korvattavan vahingon tai muun syyn takia heikentynyt niin, etteivät he voi kelata tuolia käsin. Sähköpyörätuolin käyttäjä tarvitsee yleensä myös tavallisen pyörätuolin.

Markkinoilla on käyttöominaisuuksiltaan vaihtelevia malleja, joista toiset sopivat paremmin ulkona epätasaisessa maastossa liikkumiseen. Valinnassa tulee huomioida vahingoittuneen yksilölliset tarpeet ja asuinympäristö.

Useimmiten vammautunut tarvitsee käyttöönsä kaksi, eri käyttöympäristöön soveltuvaa pyörätuolia edellä mainitut periaatteet huomioiden.

Pyörätuolin tavallinen käyttöikä on kolmesta viiteen vuotta, mutta käyttöikään vaikuttavat yksilölliset tekijät, kuten vammautuneen ikä, aktiivisuus eli pyörän käyttömäärä jne.

Liikuntavälineet

Soveltavan liikunnan välineitä voidaan korvata vaikeasti vahingoittuneelle TyTAL 94 §:n nojalla, eikä niitä korvata lääikinnällisenä kuntoutuksena. Näiden korvaamista käsitellään tämän ohjeen luvussa 5.

3.5 Sopeutumisvalmennus

Sopeutumisvalmennus on vahingoittuneen ja hänen lähiomaistensa ohjausta ja valmennusta vammautumisen jälkeisessä elämäntilanteessa. Se pyrkii vahvistamaan vahingoittuneen omaa

---

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

elämänhallintaa, selviytymistä jokapäiväisissä toiminnoissa ja lisäämään luottamusta omiin ratkaisumalleihin. Tärkeänä osana sopeutumisvalmennusta on myös jaksoilla saatava vertaistuki eli tutustuminen muihin samassa elämäntilanteessa oleviin ihmisiin. Muut laitoskuntoutusjaksot eroavat sopeutumisvalmennuksesta siinä, että niissä kuntoutuksen tavoitteiden pääpaino on fyysisessä kuntoutuksessa ja apuvälinekartoituksessa.

Sopeutumisvalmennuskursseja järjestetään mm. vaikeasti vammautuneille, kuulo- ja näkövammaisille sekä työperäiseen astmaan sairastuneille. Kursseja järjestävät vammaisjärjestöt sekä kuntoutuslaitokset. Sopeutumisvalmennuskursseja voidaan korvata tapauskohtaisesti (esim. vaikeat astmat).

Sopeutumisvalmennuksen korvattavuutta ei ole useinkaan perusteltua rajata vain yhteen jaksoon vammautumisen jälkeen, vaan sen tarve riippuu vammautuneen kulloisestakin elämäntilanteen muutoksesta. Erityisesti lasten ja nuorten kohdalla sopeutumisvalmennuskurssit voivat koskea vanhemmuuden tukemista, nuoren itsenäistymistä, aikuistumista jne. Kursseilla voidaan helpottaa myös työelämään siirtymistä.

Tapauskohtaisesti on ratkaistava kysymys siitä, kuinka monen omaisen osallistumista kurssille voidaan pitää kohtuullisena. Sopeutumisvalmennuksen ja siinä mukana olosta aiheutuvien kustannusten korvaaminen omaiselle edellyttää kuitenkin aina, että myös vammautunut itse osallistuu kyseiselle kurssille. Vahingoittuneen omaiselle sopeutumisvalmennuksessa mukanaolosta aiheutuvien kustannusten korvaamista käsitellään erikseen vielä luvussa 8.

3.6 Kuntoutusjaksot laitos- tai avohoidossa

3.6.1 Avokuntoutus

Sairaanhoitovaiheen jälkeen tarvittava kuntoutus järjestetään usein avokuntoutuksena asiakkaan kotipaikkakunnalla tai sen läheisyydessä. Avokuntoutus on osa työ- ja toimintakyvyn edistämiseksi ja ylläpitämiseksi tarvittavaa lääkinnällistä kuntoutusta, jonka tulee perustua julkisen terveydenhuollon laatimaan kuntoutussuunnitelmaan. Palvelun toteuttajina ovat useimmiten yksityiset ammatinharjoittajat tai kuntoutuslaitokset.

Avokuntoutus on useimmiten fysio-, toiminta- ja puheterapiaa sekä neuropsykologista kuntoutusta ja psykoterapiaa. Lisäksi aivo- ja liikuntavammojen kuntoutuksessa voidaan käyttää esim. ratsastus-, musiikki- tai taideterapiaa. Näkövammaiset saattavat tarvita avokuntoutuksena esimerkiksi yksilöllistä liikkumistaidon ohjausta.

Avokuntoutus voi samanaikaisesti koostua useista eri terapiamuodoista. Avokuntoutus toteutetaan joko terapeutin vastaanotolla tai kotikäynteinä. Terapiajakson kesto ja tapaamiskertojen määrä määritellään yksilöllisesti asiakkaan toimintakyvyn, kuntoutustavoitteiden sekä alueellisten olosuhteiden pohjalta.

Omatoimiseen harjoitteluun korvattavista apuvälineistä, ks. tämän ohjeen luku 5.

3.6.2 Laitoskuntoutus

Laitoskuntoutus on kuntoutuslaitoksessa toteutettavaa yksilöllisesti suunniteltua, moniammatillista ja intensiivistä kuntoutusta. Laitoskuntoutusjakson toteutukseen osallistuu useita terveydenhuollon- ja kuntoutuksen ammattihenkilöitä, kuten lääkäri, fysio- ja toimintaterapeutti, psykologi/neuropsykologi sekä sosiaalityöntekijä.

Laitoskuntoutuksen tavoitteet vaihtelevat eri sairaus- ja vamma-ryhmissä, ja niihin vaikuttaa myös vammautumisen kulunut aika. Laitoskuntoutuksen tulee palvella kuntoutussuunnitelmassa esitettyjä työ- ja toimintakykyä ylläpitäviä ja edistäviä tavoitteita. Laitoskuntoutuksen tavoitteena voi olla myös vahingoittuneen toimintakyvyn arviointi ja oirekuvan tarkentuminen.

Laitoskuntoutusjaksot toteutetaan pääasiassa yksityisissä kuntoutuslaitoksissa tai keskussairaaloitten kuntoutusosastoilla. Yksilöllisten laitoskuntoutusjaksojen sisältö ja toteutustavat vaihtelevat jonkin verran eri kuntoutuslaitoksissa. Kelan laatuvaatimukset ohjaavat laitoskuntoutuksen toteuttajia, sisältöä ja toimintatapoja. Myös vakuutuslaitokset voivat asettaa maksusitoumuksen edellytykseksi, että kuntoutuslaitos täyttää Kelan laatuvaatimukset.

3.6.3 Päiväkuntoutus

Laitoskuntoutuksen tyyppistä toimintaa voidaan toteuttaa myös päiväkuntoutuksena kuntoutuslaitoksessa. Päiväkuntoutus on säännöllisesti, esim. kerran viikossa toteutettavaa ammattihenkilön ohjaamaa ryhmämuotoista toimintaa. Se voi sisältää esimerkiksi ryhmäfysioterapiaa ja -liikuntaa, harrasteryhmiä sekä ryhmäkeskusteluja.

Päiväkuntoutuksen rinnalle tarvitaan usein myös yksilöllistä avo- tai laitoskuntoutusta. Päiväkuntoutuksen tarve ja käyntien määrä arvioidaan aina yksilöllisesti.

3.6.4 Korvattavan laitoskuntoutuksen määrä

Toimintakykykuntoutuksena korvataan toimintakyvyn ylläpitämiseksi ja edistämiseksi lääketieteellisesti arvioiden tarpeellisenä pidettävät laitoskuntoutusjaksot.

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

Korvattavan laitostuntoutuksen määrä arvioidaan vakuutuslaitoksessa aina yksilöllisesti kuntoutussuunnitelman perusteella. Arvioinnin perustana ovat vahingoittuneen toimintakyky, kuntoutuksen tavoitteet, kuntoutuksen vaikuttavuudesta saadut palautteet ja avokuntoutuksen saatavuus kotipaikkakunnalla. Useat vahingoittuneet tarvitsevat laitostuntoutusta täydentämään avokuntoutusta.

Usein kuntoutumisen alkuvaiheessa laitostuntoutusta tarvitaan useammin tai jaksot ovat pidempiä kuin kuntoutuksen myöhemmässä vaiheessa.

Selkäydinvammaisille on yleensä tarkoituksenmukaista korvata ensimmäisten kolmen vuoden aikana 2–4 viikon laitostuntoutusjakso vuosittain riippumatta siitä, onko vahingoittunut työelämässä. Sen jälkeen korvausarvioinnissa edellytetään, että kuntoutussuunnitelmassa tai maksusitoumuspyynnössä on esitetty yksilölliset perustelut sille, miksi laitostuntoutusjaksoa pidetään perusteltuna ja kuinka pitkä laitostuntoutusjakson tulisi olla.

Raaja-amputoitujen kuntoutustarve on usein selkäydinvammautuneiden tarvetta vähäisempi, mutta myös he hyötyvät kokonaistilanteen tarpeenmukaisesta seurannasta. Tilanteen vakiinnuttua laitostuntoutusta ei yleensä tarvita avokuntoutuksen rinnalla. Laitostuntoutusta voidaan kuitenkin uudelleen tarvita, jos toimintakyvyssä tapahtuu olennaisia muutoksia.

Aivovamman saaneille vahingoittuneille laitostuntoutusjaksoja korvataan pääsääntöisesti ensimmäisen kahden vuoden aikana, minkä jälkeen korvaaminen edellyttää yksilöllisiä perusteluja ja arviointia jakson hyödyllisyydestä. Laitostuntoutustarve voi jatkua pidempään niillä aivovammaisilla, joilla on motorisia tai puheongelmia. Jaksojen tiheys ja kesto arvioidaan heidän kohdalla yksilöllisesti.

Laitostuntoutusjaksojen jälkeen osa aivovamman saaneista vahingoittuneista hyötyy päivä kuntoutuksesta, jolla voidaan joissain tilanteissa korvata laitostuntoutusjaksoja. Kunnan vastuulle kuuluvalla vammaispalvelulain perusteella korvattavalla päivätoiminnalla voi olla samoja tavoitteita.

Laitostuntoutusjaksot ovat harvoin tarpeen kun tavoitteena on pelkästään aivovamman saaneen henkilön työkyvyn arvioiminen. Vastaava selvittely voidaan toteuttaa polikliinisina tutkimuksina tai valvottuina työkokeiluina.

3.7 Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden hankinta

Seuraavassa kuvataan vielä tiivistetysti prosessi hankittaessa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä:

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

1. Apuvälinetarpeen havaitseminen ja prosessin käynnistyminen

Apuvälinepalveluprosessi käynnistyy aina julkisen terveydenhuollon apuvälinepalveluissa. Apuvälinepalveluyksikkö voi olla terveyskeskuksen, aluesairaalan tai keskussairaalan yhteydessä. Monissa sairaanhoitopiireissä toimii alueellinen apuvälinekeskus, jolloin perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon apuvälinepalvelut ovat käytännössä samaa yksikköä.

Säännöllisin välein päivitettävään kuntoutussuunnitelmaan kirjataan se apuvälineyksikkö, joka vastaa apuvälineiden tarpeen arvioinnista ja johon asiakkaan tulee olla tarpeen mukaan yhteydessä.

Terveydenhuollon apuvälinepalveluissa asiakas saa ohjausta apuvälinepalveluprosessin etenemisestä ja hänelle varataan aika apuvälinetarpeen arviointiin.

Terveydenhuollon apuvälinepalveluissa on noudatettava hoitoon pääsyä koskevia aikarajoja.

Jos apuvälinetarve nousee esiin laituskuntoutusjakson aikana tai avokuntoutuksessa, apuvälinetarpeen arviointi tehdään julkisen terveydenhuollon apuvälineyksikössä.

2. Apuvälinetarpeen arviointi

Apuvälinetarpeen arviointi tehdään aina julkisen terveydenhuollon apuvälinepalveluissa. Arvioinnin käynnistämiseen ei tarvita erikseen lupaa vakuutuslaitokselta.

Arviointi voi tapahtua asiakkaan kotona, apuvälineyksikön tiloissa, asiakkaan työpaikalla, koulussa tai missä tahansa ympäristössä jossa apuvälinettä käytännössä tullaan käyttämään.

Vakuutuslaitos voi tehdä toimeksiannon palveluntuottajalle. Tällaisia tilanteita ovat mm.

- 1) tilanteet, jolloin asiakkaalle suositellaan erityisen kallista, uuden teknologian apuvälinettä
- 2) asiakkaalle suositellaan apuvälinettä, jonka korvauskäytäntö ei ole vielä vakiintunut
- 3) tarvitaan apua apuvälineprosessin ohjaamiseen
- 4) on tarpeen arvioida apuvälineratkaisun vaikutuksia työkykyyn ja työllistymiseen.

3. Apuvälineen sovitus ja kokeilu

Julkisen terveydenhuollon apuvälineyksikkö järjestää sovitukset ja kokeilut sairaanhoitopiirin omien toimintaohjeiden mukaisesti.

Jos vastavammautuneen henkilön välitön laituskuntoutus järjestetään yksityisessä kuntoutuslaitoksessa, apuvälineiden sovitukset voidaan tehdä kuntoutuslaitoksessa. Julkisen terveydenhuollon apuvälineyksikkö ja kuntoutuslaitos sopivat keskenään, miten sovituksissa ja kokeiluissa edetään.

4. Apuvälineen hankinta

Kun tiedossa on, minkälaisen apuvälineen asiakas tarvitsee ja mikä on sen hankintapaikka, terveydenhuolto tilaa välineen ja luovuttaa sen asiakkaalle.

Mikäli kyse on korvattavasta apuvälineestä, vakuutuslaitos maksaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä TÄKY-maksun. TÄKY-maksu maksetaan edellyttäen, että hoitovastuussa oleva yksikkö on toimittanut kuntoutussuunnitelman sille säädetyssä määräajassa (4 + 5 päivää).

TÄKY-maksu maksetaan vain terveydenhuollon järjestämisvastuussa olevalle julkiselle terveydenhuollolle. Apuvälinettä koskevaa laskutusta ei voi siten siirtää esim. apuvälineen toimittajan hoidettavaksi.

Vakuutuslaitoksella on oikeus valita apuvälineiden toimittaja tai kuntoutuspalveluiden tuottaja antamalla maksusitoumus. Jos lääkinnällisen kuntoutuksen apuväline on hankittu julkisessa terveydenhuollon toimintayksikössä huomioimatta vakuutuslaitoksen antamaa maksusitoumusta, vakuutuslaitos ei ole velvollinen maksamaan TÄKY-maksua.

5. Apuvälineen luovutus ja käytön opetus

Julkisen terveydenhuollon apuvälineyksikkö luovuttaa tilaamansa apuvälineen asiakkaalle ja dokumentoi apuvälineen hankinnan omaan apuvälinerekisteriin. Apuvälineyksikkö huolehtii apuvälineen käytön opetuksesta. Lisäksi se antaa asiakkaalle toimintaohjeet apuvälineen huoltoa, korjausta ja mahdollista käyttötarpeen päättymistä varten.

Laituskuntoutuksessa kuntoutuslaitos huolehtii apuvälineiden luovutuksesta sekä käytön opetuksesta yhteistyössä julkisen terveydenhuollon apuvälineyksikön kanssa.

6. Apuvälineen käytön seuranta, huolto ja korjaus

Julkinen terveydenhuolto seuraa apuvälineen käyttöä ja asiakkaan apuvälinetarvetta.

Mikäli apuvälineen käyttötarve päättyy, siitä tulee ilmoittaa julkisen terveydenhuollon apuvälinepalveluihin.

4 Palveluasuminen

Lainkohta

93 § (30.12.2015/1650) *Palveluasuminen*

Palveluasumisesta aiheutuvista lisäkustannuksista maksetaan korvausta vaikeasti vahingoittuneelle enintään 57,92 euroa päivältä.

Perustelut

HE 277/2014 vp

93 §. *Palveluasuminen*. Pykälässä säädettäisiin palveluasumisesta aiheutuvien lisäkustannusten korvaamisesta. Säännös vastaisi asiasisällöltään voimassa olevan kuntoutuslain 7 §:n 2 momentin 7-kohtaa, mutta siinä ei enää viitattaisi hoitotuen kaksinkertaiseen määrään, vaan sitä vastaava euromäärä 46,82 euroa (vuoden 2014 tasolla) kirjattaisiin pykälään. Kyseessä on normikorvaus, jota korotetaan vuosittain työeläkeindeksillä. Jos palveluasumisesta aiheutuu tämän ylittäviä kustannuksia, niitä ei korvata.

HE 93/2015 vp

93 §. *Palveluasuminen*. Pykälään ehdotetaan tehtäväksi virheellisen rahamäärän korjaus. Rahamäärän 46,82 on tarkoitettu olevan ylimmän haittalisän kaksinkertainen määrä vuoden 2014 tasolla, jolloin oikea rahamäärä on 57,92 euroa.

Ohje

4.1 Palveluasumisen järjestäminen

Palveluasuminen on sosiaalipalveluihin kuuluvaa avohuollon palvelua. Palveluasumista voidaan järjestää kunnissa esim. sosiaalihuoltolain ja vammaispalvelulain nojalla.

Sosiaalihuoltolain mukaista palveluasumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat soveltuvan asunnon sekä hoitoa ja huolenpitoa, ja tehostettua palveluasumista järjestetään henkilöille, joilla hoidon ja huolenpidon tarve on ympärivuorokautista (sosiaalihuoltolain 21 §). Palveluasumisella tarkoitetaan sosiaalihuoltolaissa palveluasunnossa järjestettävää asumista ja palveluja, joihin sisältyvät asiakkaan tarpeen mukainen hoito ja huolenpito, toimintakykyä ylläpitävä ja edistävä toiminta, ateria-, vaatehuolto-, peseytymis- ja siivouspalvelut sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. Tehostetussa palveluasumisessa näitä palveluita järjestetään asiakkaan tarpeen mukaisesti ympärivuorokautisesti.

Sosiaalihuoltolain mukaista palveluasumista voidaan järjestää eri asiakasryhmille, kuten vanhuksille, vammaisille, kehitysvammaisille sekä päihde- ja mielenterveyskuntoutujille. Sosiaalihuoltolain tarkoittama palveluasuminen on ns. määrärahasidonnainen palvelu, mikä merkitsee sitä, että kunta vahvistaa palveluasumisen myöntämisen kriteerit ja osoittaa talousarviossa voimavarat toimintaan.

Vammaispalvelulain 8 §:n 2 momentin mukaan kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Kunnalla ei kuitenkaan ole erityistä velvollisuutta palveluasumisen eikä henkilökohtaisen avun järjestämiseen, jos vaikeavammaisen henkilön riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein.

Vammaispalvelulain mukainen palveluasuminen koskee vaikeavammaisia. Palveluasumista järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka vammansa tai sairautensa vuoksi tarvitsee toisen henkilön apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa jatkuvaluonteisesti, vuorokauden eri aikoina tai muutoin erityisen runsaasti.

Asiakasmaksulain mukaan vammaispalvelulain mukaiseen palveluasumiseen liittyvät erityispalvelut ovat maksuttomia. Maksu erityispalveluista voidaan periä vain, jos henkilö saa niihin korvausta muun lain kuin vammaispalvelulain nojalla.

Vammaispalvelulakia sovelletaan ensisijaisena lakina, jos henkilö ei saa riittäviä ja hänelle soveltuvia palveluja tai tukitoimia sosiaalihuoltolain nojalla. Vammaispalvelulain mukainen palveluasuminen on vaikeavammaiselle henkilölle subjektiivinen määrärahoista riippumaton oikeus. Oikeuskäytännön mukaan kunta ei voi syrjäyttää henkilön oikeutta saada vammaispalvelulain mukaisia vaikeavammaisen palveluasumiseen liittyviä maksuttomia erityispalveluja järjestämällä hänelle palveluja sosiaalihuoltolain perusteella maksullisina palveluina.

Palveluasumisen tarve kirjataan henkilölle hänen kanssaan yhteistyössä laadittavaan palvelusuunnitelmaan, josta säädetään tarkemmin sosiaalihuollon asiakaslain 7 §:ssä. Palvelusuunnitelma toimitetaan vakuutuslaitokselle. Jotta vakuutuslaitos voi tehdä päätöksen palveluasumisen lisäkustannusten korvaamisesta, palvelusuunnitelman lisäksi tarvitaan myös päätös palveluasumisesta. Korvauskäsittelyssä vahingoittunut tulee ohjata mahdollisimman varhaisessa vaiheessa hakemaan palveluasumispäätös kunnalta, jotta sen viivästyminen ei muodostuisi esteeksi kotiutumiselle tai muille asumisjärjestelyille.

Palveluasumista koskevassa päätöksestä ilmenee kunnan kannanotto siihen, onko vahingoittunut vammaispalvelulaissa tarkoitettu vaikeavammaisen. Tällä seikalla on merkitystä siksi, että kunnalla on regressioikeus vakuutuslaitokseen nähden vain silloin, kun se on järjestänyt palveluasumisen vammaispalvelulain nojalla (vammaispalvelulain 15 § ja TyTAL 143 §), ja vaikeasti vammautuneella vahingoittuneella on oikeus korvaukseen palveluasumisesta aiheutuneista lisäkustannuksista TyTAL 93 §:n mukaisesti. Vakuutuslaitoksen TyTAL:n mukaista korvausvastuuta palveluasumisen lisäkustannuksista selostetaan tarkemmin tämän ohjeen luvussa 4.3.

Palveluasumista aiheutuvia lisäkustannuksia korvataan työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksesta vain vaikeasti vahingoittuneille edellyttäen, että palveluasumisen tarve on syy-yhteydessä korvattuun vahinkotapahtumaan. Korvattavaa on vain vammaispalvelulain nojalla vaikeavammaiselle järjestetty palveluasuminen. Esim. ikääntyneelle vahingoittuneelle sosiaalihuoltolain nojalla järjestettävä palveluasuminen ei ole syy-yhteydessä korvattuun vahinkotapahtumaan, eikä siitä aiheutuvia lisäkustannuksia korvata työtapaturma- ja ammattitautilain mukaan.

4.2 Vammaispalvelulaissa tarkoitettun palveluasumisen sisältö

Käytännössä palveluasuminen voidaan järjestää joko palvelutaloissa tai ryhmäkodeissa taikka se voidaan järjestää omassa kodissa kotipalvelujen, kotisairaanhoidon, omaishoitajan sekä henkilökohtaisen avustajan tuella. Kunnat voivat järjestää palveluasumisen omana toimintana, ostopalveluina tai palvelusetelin avulla.

Vammaispalvelulain mukaiseen palveluasumiseen sisältyvät asumiseen liittyvät palvelut, jotka ovat välttämättömiä asukkaalle jokapäiväiselle suoriutumiseksi. Näitä ovat vammaispalveluasetuksen 10 §:n mukaan avustaminen asumiseen liittyvissä toiminnoissa kuten esim. liikkumisessa, pukeutumisessa, henkilökohtaisessa hygieniassa, ruokataloudessa ja asunnon siivouksessa sekä ne palvelut, joita tarvitaan asukkaalle terveyden, kuntoutuksen ja viihtyvyyden edistämiseksi.

Palveluasuminen on osa sosiaalipalveluiden avohuoltoa. Palveluasumiseen ei siten sisälly kotisairaanhoidon (edes palvelutalossa), kuljetuspalvelut tai muut asunnon ulkopuoliset toiminnot.

Jos erityispalvelujen avulla ei pystytä turvaamaan suoriutumista jokapäiväisissä toiminnoissa, ei palveluasuminen tule kysymykseen. Tällöin mahdollisuudeksi jää hoito laitoksessa. Terveydenhuoltolain 57 §:n mukaan potilaan sairaanhoidon aloittamisesta ja

---

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

lopettamisesta sekä potilaan siirtämisestä toiseen toimintayksikköön päättää vastaava lääkäri tai hänen antamiensa ohjeiden mukaan muu laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö.

4.3 Palveluasumisen lisäkustannusten korvaaminen

4.3.1 Palveluasumisen lisäkustannusten korvaaminen normikorvauksella

Palveluasumisen lisäkuluina korvataan toimintakykykuntoutuksena enintään 57,92 euroa päivältä (vuoden 2015 tasossa). Kyseessä on normikorvaus, jonka euromäärää tarkistetaan vuosittain työeläkeindeksillä (TyTAL 268 §). Jos palveluasumisesta aiheutuu tämän normikorvauksen ylittäviä kustannuksia, niitä ei korvata.

Palveluasumisen lisäkustannuksien korvaus maksetaan palveluasumisen järjestäneelle kunnalle (TyTAL 143 § ja vammaispalvelulain 15 §). Tapaturmavakuutuksessa vahingoittuneelle itselleen maksetaan vamman suuruuden mukaan määräytyvää hoitotukea korvaukseksi niistä kuluista, jotka aiheutuvat ulkopuolisen avun tarpeesta. Hoitotuesta säädetään TyTAL 51 §:ssä.

4.3.2 Asumiskokeilut, apuvälineet, asunnon muutostyöt, matkakulut, sairaanhoito ja henkilökohtainen avustaja

Palveluasumiseen siirtymistä edeltää usein asumiskokeilu, jota käytännössä korvataan todellisten kustannusten mukaan 1–3 kuukauden ajan. Tarkemmin asumiskokeiluista ja niiden korvaamisesta, ks. tämän ohjeen luku 3.2.

Palveluasumisen lisäkustannuksiin eivät sisälly ne kustannukset, jotka aiheutuvat vahingoittuneen henkilökohtaisista apuvälineistä. Nämä korvataan erikseen todellisten kulujen mukaan, jos korvattavuuskriteerit täyttyvät. Sen sijaan esimerkiksi palvelutalon asukkaiden yhteiseen käyttöön tulevia apuvälineitä ja laitteita ei korvata henkilökohtaisina apuvälineinä. Apuvälineiden korvaamisesta tarkemmin, ks. tämän ohjeen luku 5.

Jos palveluasuminen toteutetaan palvelutalossa tai muussa usean palveluasujan erityisyksikössä, tulee kunnan tai muun palvelun järjestäjän pyrkiä ottamaan huomioon esteettömyysnäkökohdat. Tämän vuoksi asunnon muutostöitä ei pääsääntöisesti korvata, mutta yksilöllisistä tarpeista johtuvat poikkeukselliset ratkaisut voidaan korvata. Asunnon muutostöiden korvaamisesta tarkemmin, ks. tämän ohjeen luku 6.

Sairaanhoidosta ja kuntoutuksesta aiheutuvat matkakulut korvataan erikseen normaalisti myös silloin, kun kyseessä on palveluasuminen. Matkakulujen korvaamisesta, ks. tämän ohjeen luku 9.

Sairaanhoito ja kotisairaanhoito eivät sisälly palveluasumisen palveluihin. Nämä korvataan työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksesta sairaanhoitona siten kuin sairaanhoidon korvaamisesta on TyTAL:ssa erikseen säädetty.

Henkilökohtaisen avustajan tarpeesta aiheutuvat kustannukset sisältyvät palveluasumisen lisäkustannusten normitettuun korvaukseen, joten niitä ei korvata erikseen. Henkilökohtaisen avustajan kustannukset eivät ole muutenkaan korvattavia TyTAL:n nojalla.

5 Päivittäisissä toiminnoissa tarvittavat apuvälineet

Lainkohta

94 § Päivittäisissä toiminnoissa tarvittava apuväline

Muun kuin 37 §:n 3 momentissa tarkoitetun apuvälineen hankkimisesta aiheutuneet tarpeelliset ja kohtuulliset kustannukset korvataan vaikeasti vahingoittuneelle, joka vammansa tai sairautensa vuoksi välttämättä tarvitsee apuvälinettä suoriutuakseen tavanomaisista päivittäisistä toiminnoista. Apuvälineellä tarkoitetaan päivittäisissä toiminnoissa käytettävää tavanomaisen tasoista välinettä tai laitetta, jota vahingoittunut tarvitsee liikkumisessa, henkilökohtaisessa suoriutumisessa kotona tai vapaa-ajan toiminnassa.

Perustelut

94 §.Päivittäisissä toiminnoissa tarvittava apuväline. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin päivittäisissä toiminnoissa tarvittavien apuvälineiden kustannusten korvaamisesta. Kyseeseen tulisivat apuvälineet, jotka eivät ole 43 §:ssä [37 §:ssä]säädettäviä lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä. Korvattavia olisivat apuvälineet, joita vaikeasti vahingoittunut tarvitsee vammansa tai sairautensa johdosta liikkumisessa, henkilökohtaisessa suoriutumisessa kotona tai vapaa-ajan toiminnassa. Korvattavuuden edellytyksenä olisi, että vaikeasti vahingoittunut välttämättä tarvitsee apuvälineen suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Apuvälineen hankkimisesta korvattaisiin tarpeelliset ja kohtuulliset kustannukset. Korvattavia olisivat esimerkiksi autoon tarvittavat muutostyöt ja lisälaitteet, mutta ei auton hankinnasta aiheutuvat kustannukset. Lisäksi korvattaisiin harrastusvälineiden lajikohtaisista apuvälineistä aiheutuvat erityiskustannukset. Korvattavina apuvälineinä ei pidettäisi tavanomaisia kotitalouden käyttöesineitä, kuten pesukonetta tai mikroaaltouunia. Myöskään kiinteistönhoidon apuvälineitä ei pidettäisi tämän lainkohdan tarkoittamana henkilökohtaiseen suoriutumiseen liittyvänä apuvälineenä. Kiinteistönhoito liittyy kodinhoitamiseen ja siitä säädettäisiin erikseen ehdotettavan lain 53 §:ssä kodinhoidon lisäkustannusten korvaamisen muodossa.

Ehdotetulla säännöksellä on tarkoitus täsmentää kuntoutuslain 7 §:n 3 -kohdan perusteella korvattavia apuvälineitä. Kyseisen lainkohdan perusteella korvataan nykyisin myös lääkinnälliseen kuntoutukseen luettavia apuvälineitä. Ne korvattaisiin jatkossa 37 §:n mukaan lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä.

Ohje

5.1 TyTAL:n nojalla korvattavat muut kuin lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet

Vaikeasti vahingoittuneelle voidaan korvata toimintakykykuntoutuksena myös muita apuvälineitä kuin TyTAL 37 §:ssä tarkoitettuja lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä, joita vahingoittunut tarvitsee liikkumisessa, henkilökohtaisessa suoriutumisessa kotona tai vapaa-ajan toiminnassa. Edellytyksenä on, että kyseessä on *vaikeasti vahingoittunut, joka korvattun vamman tai sairauden vuoksi välttämättä tarvitsee apuvälinettä suoriutuakseen tavanomaisista päivittäisistä toiminnoista.*

Se, mitä muita apuvälineitä TyTAL 94 §:n nojalla korvataan, ratkaistaan tapauskohtaisesti huomioiden sekä vamman tai sairauden aiheuttamat rajoitteet että ehdotetun apuvälineen merkitys vahingoittuneen suoriutumiselle arjen toiminnoista. Korvattavia apuvälineitä ovat esitöiden mukaan esim. auton muutostyöt ja lisälaitteet sekä harrastusvälineiden lajikohtaisista apuvälineistä aiheutuvat erityiskustannukset. Korvattavia eivät sen sijaan esitöiden mukaan ole auton hankintakustannukset, tavanomaiset kodinkoneet tai kiinteistönhoidon apuvälineet.

Auton hankintaan voidaan myöntää avustusta tai korotonta lainaa vain silloin, kun kulkuneuvon tarve johtuu vamman aiheuttamista olennaisista rajoituksista käyttää julkisia kulkuneuvoja työmatkojen tekoon. Tukea auton hankintaan voi saada vain työssä käyvä henkilö. Kyseessä on yksi ammatillisen kuntoutuksen etuuksista, joista säädetään TyTAL 89 §:ssä ja joista on annettu tarkempia ohjeita ammatillisen kuntoutuksen korvaustoimen ohjeessa (Takon kiertokirje 5/2015).

Lähtökohtana on, että kodinkoneita yms. kodin tavanomaisia käyttöesineitä, kuten esim. astian- tai pyykinpesukoneita, mikroaaltouuneja tai yleiskoneita, ei korvata toimintakykykuntoutuksena TyTAL 94 §:n nojalla. Mikäli vaikeasti vahingoittunut kuitenkin tarvitsee korvatun vamman tai sairauden aiheuttamien rajoitteiden vuoksi arjessa suoriutumiseen joitakin erityisratkaisuja, voidaan tällaisia apuvälineitä ja laitteita korvata yksilöllisen harkinnan mukaan. Asuntoon kuuluvien apuvälineiden ja laitteiden korvaamista käsitellään tarkemmin tämän ohjeen luvussa 6.

Kiinteistönhoidon apuvälineitä, kuten esim. päältä ajettavia ruohonleikkureita tai lumilinkoja, ei korvata TyTAL:n nojalla. Työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksessa kiinteistöhoitoon liittyviä kustannuksia voidaan korvata vain kodinhoidon lisäkustannuksina yhden vuoden ajan vahinkotapahtumasta lukien. Tarkemmin kodinhoidon lisäkustannuksien korvaamisesta on ohjeistettu Takon kiertokirjeessä 1/1999. Kiertokirjeen sisältämää ohjeistusta voidaan soveltaa myös TyTAL:n mukaisten kodinhoidon lisäkustannusten korvaamisessa.

5.2 Auton lisälaitteet ja muutostyöt

TyTAL:n perusteluissa on todettu, että TyTAL 94 §:n mukaan korvattavia olisivat esim. autoon tarvittavat muutostyöt ja lisälaitteet, mutta ei auton hankinnasta aiheutuvat kustannukset, joita voidaan korvata vain ammatillisena kuntoutuksena (ks. tästä tarkemmin Takon kiertokirje 5/2015).

Korvattavaksi voivat tulla vain vamman vuoksi tarpeelliset lisälaitteet ja muutostyöt. Auton apuvälineinä ei korvata laitteita tai muita varusteita, jotka kuuluvat tavallisesti uusien autojen perusvarusteluun tai joiden käyttöön laki velvoittaa.

Lähtökohtana auton apuvälineiden, kuten muidenkin apuvälineiden, korvaamisessa on, että vahingon torjunta- ja rajoittamisvelvollisuusperiaatteen mukaisesti vahingoittuneen tulee valita mahdollisimman kokonaistaloudellinen ratkaisu. Tämän vuoksi jo autoa valittaessa tulee selvittää apuvälineiden soveltuvuus ja muutostöiden tarve ko. autoon (esim. pyörätuolin käytön vaatima riittävä sisäkorkeus). Kun on kyse yksittäisen apuvälineen hankinnasta, korvataan edullisin tarkoitukseen soveltuva apuväline.

Jos vamman puolesta apuvälineenä tarpeellinen laite on osa lisävarustepakettia, johon kuuluu myös ei-korvattavia lisävarusteita, lisävarustepaketista korvataan korvattun vamman puolesta tarpeellisen apuvälineen osuus edellyttäen, että tarpeellisen apuvälineen osuus on luotettavasti selvitettävissä. Jos tarpeellisen apuvälineen osuus lisävarustepaketin kokonaishinnasta ei ole erotettavissa, voidaan korvattava määrä arvioida.

Mikäli auto on hankittu käytettynä ja korvattavia apuvälineitä ja lisälaitteita on ollut autossa jo ostohetkellä valmiiksi asennettuina, apuvälineistä aiheutunut lisäkustannus voidaan korvata, kun auto on enintään viisi vuotta vanha.

Ohjauslaitteet

Vamman rajoitteiden takia välttämättömät ohjauslaitteiden muutokset korvataan. Laitteiden uusiminen ja siirto toiseen autoon korvataan enintään kerran viidessä vuodessa tai 100.000 ajokilometrin jälkeen. Markkinoilla on mekaanisia kampi- tai vipusysteemin avulla toimivia käsihallintalaitteita, sähköisesti säädettäviä laitteita (joystick) sekä ohjauspyörään asennettavia hallintalaitteita (ns. rattinuppi). Vilkun, valojen ja tuulilasien pyyhkimien säätimien siirrot tai muutostyöt on korvattu silloin, kun toisen yläraajan toiminnanrajoitteet estävät tavallisten säätimien käytön.

Automaattivaihteisto

Uutena hankittuun autoon automaattivaihteistosta aiheutuva kohtuullinen lisäkustannus korvataan niille, joiden raajojen toiminnassa on puutteita, esim. tetra- ja parapleegikoille sekä myös niille, joiden oikea/vasen käsi on toimintakyvytön. Automaattivaihteistoon rinnastetaan myös sitä toiminnallisesti vastaavat vaihteistoratkaisut (esim. ns. robottivaihteistot).

Automaattivaihteiston lisäkustannuksen korvaaminen edellyttää, että on selvitetty siitä aiheutuvan ylimääräisiä kustannuksia. Jos hankittu automalli on saatavissa vain

automaattivaihteisena tai automaattivaihteisto on vakiovaruste, korvattavia lisäkustannuksia ei synny.

Ohjaustehostimen lisätehostin

Ohjaustehostin on auton vakiovaruste, joten korvattavaa lisäkuluja ei aiheudu. Sen sijaan lisätehostin korvataan, mikäli se on vamman toiminnanrajoitteiden takia arvioitu välttämättömäksi. Käytännössä ohjaustehostuksen lisätehostimen korvaaminen tulee kysymykseen henkilöille, joilla on yläraajojen toiminnanrajoitteita.

Lämmittimet

Lohkolämmittimiä ei korvata.

Polttoainelämmitin lämmittää moottorin ja auton sisätilan. Polttoainelämmitin voidaan korvata vain henkilöille, joille lohkolämmitin ei ole vamman vuoksi riittävä auton lämmityslaite.

Kauko-ohjainta tai kellokytkintä, jolla lämmitin voidaan käynnistää lämmitin etukäteen, ei korvata, jos vahingoittuneella on henkilökohtainen avustaja. Lähtökohtana on, että vahingoittuneen avustaja voi käynnistää lämmityksen.

Erytisistuimet

Erytisistuimina voidaan korvata korvatun vamman puolesta tarpeellisia sähkösäädettäviä penkkejä ja muita erityisistuinratkaisuja.

Yksi erityisistuin korvataan, jos istuimen antama lisätuki on tarpeen vamman rajoitteiden vuoksi riittävän istumatasapainon saavuttamiseksi, kuten esim. selkädynvammaisilla.

Jos vahingoittuneelle on korvattu erityisistuin, on se, kuten muutkin erikseen asennettavat apuvälineet, siirrettävä seuraavaan autoon.

Nelipisteturvavyö

Nelipisteturvavyö voidaan korvata, kun se on lääketieteellisin perustein välttämätöntä, esim. kun vartalonhallinnassa on toiminnanvajavuutta.

Pyörätuolirobotti

Pyörätuolirobotti siirtää pyörätuolin auton tavaratilaan tai katolle mallista riippuen. Robotti on tarpeellinen henkilöille, jotka pystyvät itse ajamaan ja siirtymään autoon itsenäisesti,

mutta jotka eivät pysty itse nostamaan pyörätuolia autoon, kuten esim. tetrapleegikot tai henkilöt, joiden yläraajoissa tai vartalonhallinnassa on toiminnanvajavuutta.

Hankinnassa tulee huomioida, että robotti mahtuu autokatokseen tai autotalliin ja että pyörätuoli soveltuu robottikäyttöön.

Pyörätuolirobotin maalauttamista auton väreihin ei pidetä korvattavana kuluna.

Auton muuntaminen pyörätuolin käyttäjälle sopivaksi

Muutostöihin sisältyy mm. autoon hankittavat pyörätuolihiisit, liukuovet, nosturit ja luiskat. Näitä laitteita korvataan pyörätuolin käyttäjille lähinnä pakettiautoihin, jotka on muutettu vaikeavammaisille sopivaksi ja joiden laitteiden avulla siirtyminen autoon ja sieltä pois onnistuu itsenäisesti ja mahdollistaa omatoimisen liikkumisen. Lisäksi korvataan kuljettajan istuimen poisto ja sen tilalle mahdollisesti erityisistuin tai pyörätuolin lukituslaite. Näiden apuvälineiden lisäksi korvataan muutostöistä aiheutuvat kulut.

Näissäkin muutostöissä on jo niiden hankintaa suunniteltaessa varmistettava, että ratkaisusta tulee mahdollisimman tarkoituksenmukainen, toimiva ja kokonaistaloudellinen. Useimmiten on perusteltua pyytää myös useampia eriteltyjä tarjouksia toteutuksesta.

Ajokortti, auto ja sen muutostyöt

Ajokorttia tai ajoluvan uusimisesta aiheutuvia kustannuksia ei korvata työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksesta toimintakyvykuntoutuksena. Ajoluvassa tai sen uusimisessa ei ole kyse liikkumisen apuvälineestä.

Auton hankintaan voidaan myöntää tukea vain, jos sen tarve johtuu vamman aiheuttamista rajoitteista käyttäjä julkisia kulkuvälineitä työmatkoilla. Kyse on ammatillisen kuntoutuksen etuudesta, josta säädetään TyTAL 89 §:ssä ja josta on annettu tarkemmat ohjeet ammatillisen kuntoutuksen korvaustoimen ohjeessa (Takon kiertokirje 5/2015).

Auton muutostöitä ja lisälaitteita voidaan korvata vaikeasti vahingoittuneelle TyTAL 94 §:n nojalla, eikä niissä ole näin ollen kyse lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä. Näiden korvaamista käsitellään tämän ohjeen luvussa 5.

5.3 Omatoiminen harjoittelu ja soveltavan liikunnan välineet

Kotiin hankittavia tavanomaisia kuntoiluvälineitä (kuntopyörä, soutulaite, kuntosalilaitteet) ei sellaisinaan pidetä TyTAL:ssa tarkoitettuina toimintakyvykuntoutuksen apuvälineinä. Sen

---

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

sijaan esim. moottoriavusteinen poljentalaite raajojen toimintakyvyn ja kestävyyskunnan ylläpitämiseksi voi olla korvattava kuntoutusvälineenä pyörätuolia käyttävälle.

Aktiivinen kuntoilu edistää toimintakykyä ja se voi vähentää esim. avofysioterapian tarvetta. Tämän vuoksi kysymys omatoimisesta harjoittelusta aiheutuvien kustannusten korvaamisesta on ratkaistava tapauskohtaisesti. Korvattavuutta arvioitaessa on tarpeen hankkia hoitavalta lääkäriltä tai fysioterapeutilta lausunto, josta ilmenee toiminnan tarkoitus ja tavoite sekä vahingoittuneen aktiivisuus ja omatoimisuus.

Tavanomaisia harrastusvälineitä ei korvata kuntoutuksen apuvälineinä. Vammautuneet saattavat kuitenkin tarvita erityisiä liikuntarajoitteisille tarkoitettuja soveltavan liikunnan välineitä, joita ovat mm. käsipolkupyörä, peli- ja tanssipyörätuoli sekä hiihto-, laskettelu-, jääkelkat/-pulkat ja tuet. Nämä erityisvälineet poikkeavat tavanomaisista harrastus- ja liikuntavälineistä siinä suhteessa, että niiden tarve johtuu yksinomaan vamman aiheuttamista toiminnanrajoituksista.

Harrastuksen aloitusvaiheessa on suositeltavaa ohjata vahingoittunut ensin vuokraamaan tällainen väline esimerkiksi Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry:n SOLIA -vuokrauspisteistä (www.vammaisurheilu.fi/fin/harrasteliikunta/solia) tai Malikkeen toimintavälinevuokraamoista (www.malike.fi). Jos käyttökokemukset ovat hyviä, voidaan väline korvata omaan käyttöön. Tällöin korvataan välineen hankinnasta ja mahdollisesta uusimisesta aiheutuvat kustannukset, mutta asiakkaan itse maksettavaksi jäävät käyttö- ja huoltokulut. Ympärivuotisen liikuntaharrastuksen mahdollistamiseksi on yksilöllisten perustelujen pohjalta voitu korvata yksi talvi- ja yksi kesäliikuntaväline.

6 Asunnonmuutostyöt

Lainkohta

95 § *Asunnonmuutostyöt*

Vakinaisen asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien apuvälineiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuvista tarpeellisista ja kohtuullisista kustannuksista maksetaan korvausta vaikeasti vahingoittuneelle, joka vammansa tai sairautensa vuoksi välttämättä tarvitsee näitä toimenpiteitä suoriutuakseen tavanomaisista päivittäisistä toiminnoista. Kustannuksia ei korvata, jos vahingoittuneen huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein. Kustannukset korvataan enintään kerran viidessä vuodessa, jollei erityisen painavia syitä ole aikaisemmin tehtäville muutostöille.

Perustelut

95 §. *Asunnonmuutostyöt*. Pykälässä säädettäisiin asunnon muutostöiden korvaamisesta ja asuntoon kuuluvien apuvälineiden ja laitteiden kustannusten korvaamisesta. Säännös vastaisi asiasisällöltään voimassa olevan kuntoutuslain 7 §:n 2 momentin 4 kohta. Korvattavia asunnon muutostöitä olisivat esimerkiksi ovien leventäminen, kiinteiden luiskien rakentaminen, kaapistojen asentaminen oikealle korkeudelle ja korkeussäädettävien lauteiden asentaminen. Lisäksi asunnon muutostöiksi katsottaisiin muutostöiden suunnittelu ja esteiden poistaminen asunnon välittömästä lähiympäristöstä. Asunnon muutostöinä ei korvattaisi normaaleja asumistasoon liittyviä perusparannustoimenpiteitä, vaan muutostarpeen tulee johtua korvattavasta vahinkotapahtumasta ja vamman aiheuttamista rajoituksista.

Asuntoon kuuluvia apuvälineitä ja laitteita olisivat esimerkiksi nostolaitteet, hälytyslaitteet tai vastaavat muut asuntoon kiinteästi asennettavat välineet ja laitteet.

Ohje

6.1. Vakinainen asunto muutostöiden kohteena

Asunnonmuutostyöselvittely käynnistyy aina kotikunnan terveydenhuollon edustajan sekä rakennusalan ammattihenkilön kotikäynnillä. Kotikäynnin jälkeen terveydenhuollon edustaja laatii kirjallisen lausunnon tarvittavista muutostöistä. Rakennusalan asiantuntija laatii töistä rakennusteknisen työselosteen ja kustannusarvion. Työselosteen pohjalta pyydetään paikallisilta rakennusurakoitsijoilta tarjoukset muutostöiden toteutuksesta.

Asunnonmuutostöiden korvaaminen työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksesta edellyttää, että kyseessä on vaikeasti vahingoittuneen vakinaiseen asuntoon tehtävät muutostyöt. Vakinaisia asuntoja henkilöllä voi olla vain yksi. Vakinainen asunto on se, jossa vammautunut oleskelee suurimman osan ajastaan. Vakinainen asunto voi olla joko omistus- tai vuokra-asunto.

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

Asunnonmuutostöitä korvattaessa muutostarpeen tulee johtua vahinkotapahtumasta ja siitä aiheutuneista toimintakyvyn rajoitteista. Asunnonmuutostöiden tavoitteena on, että henkilö pystyy toimimaan mahdollisimman itsenäisesti ja omatoimisesti omassa kodissaan ja sen lähiympäristössä. Tarpeellisiksi katsottavista muutostöistä on hyvä olla käytettävissä esim. kuntoutusohjaajan, toimintaterapeutin tai fysioterapeutin lausunto.

Asunnonmuutostöitä voi hakea esimerkiksi vapaamuotoisella hakemuksella tai erillisellä hakulomakkeella. Asunnonmuutostöiden hakulomake täyttöohjeineen on saatavissa esim. VKK:n verkkosivuilla osoitteessa www.vkk.fi.

6.2 Mitkä muutostyöt voivat olla tarpeen?

Muutostöitä voidaan korvata vaikeasti vahingoittuneille. Toimintakykyä tukevia asunnon muutostöitä tarvitsevat useimmiten pyörätuolinkäyttäjät ja aivovammaiset, joilla on liikkumis- tai muistiongelmia.

Kylpyhuoneessa/wc:ssä ja saunatiloissa korvattavaksi voivat tulla esim. seuraavat muutostyöt:

- wc-istuimen sijoittaminen niin, että tilaa on tarpeeksi tukikahvoja tai muuta avuntarvetta varten
- tarvittaessa erikoismallinen pesuallas ja altaan vierelle laskutaso
- kylpyammeen poisto voi olla välttämätöntä suihkutilan saamiseksi kylpytilaan
- pyörätuolin käyttäjällä peilin ym. kalusteiden sijoittaminen riittävän alas
- tarvittaessa kaappi hoitovälineitä varten toimintakyvyn kannalta välttämättömät laudemuutokset.

Kosteiden tilojen muutostyökustannuksia nostaa usein kosteussulkujen uudelleenrakentamisesta aiheutuvat kustannukset, kuten esim. kylpyammeen poiston ja suihkutilan rakentamisen yhteydessä.

Keittiössä omatoimisuutta tukevia muutostöitä voivat olla esim. seuraavat muutostyöt:

- kaapistojen asentaminen oikealle korkeudelle
  - poikkeustapauksissa osa yläkaapistoista voi olla sähkötoimisesti korkeussäädettäviä; korvaaminen edellyttää, että kyse on esim. tilanteesta, jossa henkilö työskentelee sekä seisten että istuen tai jossa keittiössä ei ole mahdollista järjestää riittävästi säilytystilaa alatasoon

- jos muutostöiden yhteydessä uusitaan koko keittiönkaapisto, korvataan ne osat kaapistosta, jotka vähentävät toiminnanrajoitteita ja mahdollistavat omatoimisuuden keittiössä
- ns. altavapaa työtaso pyörätuolista toimimisen tukemiseksi
- alakaapistoissa ulosvedettäviä korivaunuja
- reelinki työtasoon tai reelinkivetimet kaapistoihin
- tavallista korkeammalle asennettu sivulle aukeava erillisuuni ja tasoliesi
  - uudisrakennuksissa erillisuuni samoin kuin tasoliesi katsotaan tavanomaisiksi kodinlaitteiksi
- jääkaappi, mikäli entinen toimiva joudutaan vaihtamaan, koska siihen ei ylety.

Astianpesukonetta, mikroaaltouunia, pesukonetta ja kuivausrumpua pidetään niin tavanomaisina kotitalouden käyttöesineinä, ettei niiden hankintakustannuksia korvata asunnon muutostöiden ohessa saati 93 §:ssä tarkoitettuina päivittäisissä toiminnoissa tarpeellisina apuvälineinä.

Muita huomioitavia seikkoja ovat esim.:

- vaatehuoneen tai vaatekaappien hyllyjen varustus
- ovien tai oviaukkojen riittävä leveys esim. pyörätuolin käyttöä varten
  - pienissä tiloissa liukuovien asentaminen tavallisten tilalle
- itsenäistä liikkumista estävien kynnykset: niiden poisto tai luiskien asennus
- mikäli asunnon tasoerot – ulkoa sisään tai asunnon sisällä – ovat liian korkeat luiskille tai asuintilat sijaitsevat kahdessa kerroksessa, saattaa porrashissi tms. olla välttämätön apuväline itsenäiselle liikkumiselle
- asunnon ulko-ovien edustojen muutostyöt (tasot, luiskat, lumilippa yms.).

Asuntoon kiinteästi asennettavat ympäristönhallintalaitteet liittyvät asunnon muutostöihin. Kyseeseen voi tulla esim. oven- tai ikkunanavausjärjestelmät. Ei-kiinteät ympäristönhallintalaitteet, kuten esim. sängyn säätöjärjestelmät, korvataan lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä, joista kerrotaan tarkemmin tämän ohjeen luvussa 3.4.2.

Asunnon muutostöiden yhteydessä korvattavaksi tulevat myös kohtuulliset muutostöiden suunnittelukustannukset, muutostöistä aiheutuvat putki- ja sähkötyöt sekä lisäksi niihin liittyvät lattia-, seinä- ja kattopintojen korjaamisesta aiheutuvat kustannukset.

Pyörätuolia käyttävälle korvataan kulkureittien päällystäminen kohtuulliselta alalta joko laatoin tai asfaltoimalla. Samoin korvataan päällystämisen edellyttämät maansiirto- ja muut

työt. Sen sijaan pihan salaojitusta ja kaivojen tekoa pidetään perusparannuksena, eikä niistä aiheutuvia kustannuksia korvata.

6.3 Rajanveto perusparannuksen ja tarpeellisten muutostöiden välillä

TyTAL:n esitöiden mukaan lain nojalla ei korvata normaaleja asumistasoon liittyviä perusparannustoimenpiteitä, vaan muutostarpeen tulee johtua korvattavasta vahinkotapahtumasta ja vamman aiheuttamista rajoituksista. Korvattavia ovat siis vain tarpeelliset muutostyöt.

Perusparannustyöstä on kyse silloin, kun rakennusurakalla nostetaan asunnon arvoa tai kun saneeraus olisi ilman vammautumistakin ollut tarpeen.

Siltä osin kuin kalusteet joudutaan vamman vuoksi uusimaan, ei vanhojen kiinteiden kalusteiden ikää ja kuntoa oteta huomioon korvausmäärää arvioitaessa, ellei ole selvää, että ne olisi muutenkin samanaikaisesti jouduttu uusimaan vammasta huolimatta.

Rakennuksen hyötypinta-alan lisäämiseen ja uusiin rakennelmiin on suhtauduttu kielteisesti lukuun ottamatta pyörätuolia käyttävän kulkureittien kattamiseen (katokset) ja muihin näiden kulkureittien liukkaudentorjunnassa tarvittaviin rakennelmiin. Korvattavuutta arvioitaessa ratkaisevaa on se, onko lisäneliöiden rakentaminen tarkoituksenmukaisin ja edullisin tapa toteuttaa välttämättömät muutostyöt, vai olisiko tarkoituksenmukaisempaa tehdä muutostöitä jo olemassa olevissa tiloissa.

6.4 Asunnon hankkiminen vammautumisen jälkeen

Kun asunto vuokrataan, ostetaan tai rakennetaan vasta vammautumisen jälkeen, on asuntoa hankittaessa otettava huomioon korvatuista vammoista ja sairauksista aiheutuvat toiminnanrajoitteet. Tältä osin kyse on vahingon torjunnan ja rajoittamisen periaatteesta: vahingonkärsineen tulee osaltaan vaikuttaa siihen, että ylimääräiset kustannukset jäävät mahdollisimman vähäisiksi.

Uudisrakennuskohteissa muutostyökustannuksina korvataan kohtuullinen normaalin ja erityisratkaisun välinen hinnanero. Esim. autokatoksen tai autotallin rakentamisesta aiheutuvia kustannuksia ei korvata uudisrakennuksen yhteyteen, koska niiden rakentaminen on uudisrakennuskohteissa muutenkin tavanomaista. Kun rakennetaan uutta keittiötä ja valitaan uusia keittiökalusteita, työtasojen korkeuden valinta sekä vetolaatikostojen mukaan

ottaminen kaapistoihin ovat yleensä tavanomaisia perusratkaisuja, jotka eivät aiheuta korvattavia lisäkustannuksia.

Vahingoittuneen muuttaessa asunnosta, jonne tehtyjä asunnonmuutostöitä on korvattu työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksesta, korvataan muutostöitä uuteen asuntoon vain erityisen painavista syistä. Korvattavuutta koskevassa harkinnassa huomioidaan erityisesti asunnonvaihdon syyt.

7 Tulkkauspalvelut vahinkotapahtuman aiheuttaman näkö-, kuulo tai puhevamman johdosta

Lainkohta

96 § *Tulkkauspalvelut vahinkotapahtuman aiheuttaman näkö-, kuulo- tai puhevamman johdosta*

Tulkkauspalveluista maksetaan korvausta, jos vahingoittunut vahinkotapahtuman aiheuttaman vaikean näkö-, kuulo- tai puhevamman johdosta tarvitsee tulkkauspalveluja. Tulkkauspalveluita korvataan enintään se määrä, jonka Kansaneläkelaitos järjestää vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista annetun lain (133/2010) nojalla.

Perustelut

96 §. *Tulkkauspalvelut vahinkotapahtuman aiheuttaman näkö-, kuulo- tai puhevamman johdosta.* Pykälässä säädettäisiin tulkkauspalvelujen korvaamisesta tilanteessa, jossa vahingoittunut vahinkotapahtuman aiheuttaman vaikean näkö-, kuulo- tai puhevamman johdosta tarvitsee tulkkauspalveluja. Tulkkipalvelujen korvaamisesta säädetään voimassa olevan kuntoutuslain 7 §:n 2 momentin 8 kohdassa. Käytännössä tulkkipalveluja on tullut korvattaviksi vain hyvin harvoissa tapauksissa. Tarpeellinen ja kohtuullinen määrä on ratkaistu erikseen kussakin yksittäistapauksessa.

Voimassa olevaa tulkinnanvaraista säännöstä ehdotetaan täsmennettäväksi korvattavan määrän osalta vastaamaan vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista annetun lain (133/2010) sisältöä. Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista (133/2010) on ollut voimassa ensimmäisestä päivästä syyskuuta 2010 alkaen ja siinä säädetään vammaisen henkilön oikeudesta Kansaneläkelaitoksen järjestämään tulkkauspalveluun. Laki on toissijainen ja Kansaneläkelaitoksella on lain mukaan oikeus periä järjestämänsä tulkkauspalvelun kustannukset tulkkauspalvelusta vastuussa olevalta taholta. Ehdotettavan säännöksen mukaan tulkkauspalveluista aiheutuvat kustannukset korvattaisiin ensisijaisesti tämän lain nojalla. Jos palvelut on hankittu Kansaneläkelaitoksen kautta, maksetaan kustannukset Kansaneläkelaitokselle. Muullakin tavoin järjestetty tulkkauspalvelu korvataan, mutta korvattava enimmäismäärä määräytyy Kansaneläkelaitoksen järjestämän palvelun mukaan.

Ohje

Ne henkilöt, joilla on vaikea näkö-, kuulo- tai puhevamma, tarvitsevat tulkkiä avustajakseen. Työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksesta tulkkauspalveluja korvataan toimintakykykuntoutuksena TyTAL 96 §:ssä säädetyllä tavalla enintään määrä, jonka Kansaneläkelaitos järjestää tulkkauspalvelulain nojalla.

Tulkkauspalvelulaki tuli voimaan 1.9.2010 alkaen. Tällä lailla siirrettiin aikaisemmin vammaispalvelulaissa säädetty vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelun järjestämis- ja rahoitusvastuu kunnilta valtiolle. Laki on toissijainen (tulkkauspalvelulain 3 §), ja Kansaneläkelaitoksella on lain mukaan oikeus periä järjestämänsä tulkkauspalvelun kustannukset tulkkauspalvelusta vastuussa olevalta taholta (tulkkauspalvelulain 10 §:n 3 momentti).

Jos palvelut on hankittu Kansaneläkelaitoksen kautta, maksetaan kustannukset Kansaneläkelaitokselle. Muullakin tavoin järjestetty tulkkauspalvelu voidaan korvata, mutta korvattava enimmäismäärä määräytyy aina Kansaneläkelaitoksen järjestämän palvelun mukaan.

Tulkkauspalvelulain 6 §:n 1 momentin mukaan tulkkauspalvelua on järjestettävä siten, että:

- *kuulonäkövammaisella* henkilöllä on mahdollisuus saada vähintään 360 ja
- *kuulo- tai puhevammaisella henkilöllä* vähintään 180 tulkkaustuntia kalenterivuoden aikana.

8 Korvaus omaisen sopeutumisvalmennuksessa mukanaolosta

Lainkohta

97 § Korvaus omaisen sopeutumisvalmennuksessa mukanaolosta

Sen lisäksi, mitä lääkinnällisen kuntoutuksen korvaamisesta säädetään 37 §:ssä, korvataan vahingoittuneen omaisen tai hänestä tosiasiallisesti huolehtivan henkilön sopeutumisvalmennuksessa mukanaolosta aiheutuneet välttämättömät matka- ja asumiskustannukset sekä ansionmenetys.

Perustelut

97 §.Korvaus omaisen sopeutumisvalmennuksessa mukanaolosta. Pykälässä säädettäisiin omaiselle sopeutumisvalmennuksesta aiheutuvien kustannusten korvaamisesta. Vastaava säännös on voimassa olevan kuntoutuslain 7 §:n 2 momentin 5 kohdassa. Sopeutumisvalmennus vahingoittuneelle korvataan 37 §:n perusteella.

Ohje

Sopeutumisvalmennuksessa on lääkinnällistä kuntoutusta, joka tavoitteena on tarjota vammaiselle henkilölle ja hänen läheisilleen keinoja ja voimavaroja arjessa selviytymiseen. TyTAL:n mukaisessa toimintakyvykuntoutuksessa se on osa sairaanhoitona korvattavaa lääkinnällistä kuntoutusta, ja tarkemmin sen korvaamisen edellytyksiä on käsitelty tämän ohjeen luvussa 3.5.

Vahingoittuneen omaiselle (tai muulle vahingoittuneesta tosiasiallisesti huolehtivalle henkilölle), jonka osallistuminen sopeutumisvalmennukseen on tarkoituksenmukaista, korvataan mukanaolosta aiheutuneet välttämättömät matka- ja asumiskustannukset sekä mahdollinen ansionmenetys.

Omaista pyydetään toimittamaan työnantajaltaan todistus ansionmenetyksestään.

Matka- ja majoituskulujen korvaamisesta kerrotaan tarkemmin tämän ohjeen luvussa 9.

9 Matka- ja majoituskulut

Lainkohta

50 § Matka- ja majoituskulujen korvaaminen

Vahingoittuneelle korvataan 37 §:n mukaisesta sairaanhoidosta aiheutuvat välttämättömät matkakulut. Välttämättömillä matkakuluilla tarkoitetaan kustannuksia, jotka aiheutuvat edestakaisesta matkasta julkisella liikennevälineellä lähimpään tai maksusitoumuksen mukaiseen hoitopaikkaan. Jos matka on tehty yksityisellä autolla, matkakuluina korvataan vahingoittuneelle puolet Verohallinnon vuosittain vahvistamasta verovapaasta kilometrikorvauksesta.

Muun kuin 1 momentissa tarkoitetun ajoneuvon käytöstä vahingoittuneelle aiheutuneet kustannukset korvataan, jos vahingoittuneen vamma, sairaus tai liikenneolosuhteet edellyttävät kyseisen ajoneuvon käyttöä.

Vahingoittuneelle aiheutuneet välttämättömät majoituskulut korvataan, jos vahingoittunut on tutkimuksen tai hoidon vuoksi taikka liikenneolosuhteista johtuvista syistä joutunut yöpymään tämän lain perusteella korvattavalla matkalla.

Saattajan matka- ja majoituskulut korvataan 1—3 momentin mukaisesti vahingoittuneen matkakuluina, jos saattaja on ollut matkan aikana välttämätön.

---

98 § Kuntoutuksen matka- ja majoituskustannusten korvaaminen

Vahingoittuneelle korvataan 89 §:n mukaisesta kuntoutuksesta, 94 §:ssä tarkoitetun apuvälineen hankkimisesta ja 97 §:ssä tarkoitetun omaisen sopeutumisvalmennuksessa mukanaolosta aiheutuvat välttämättömät matkakulut. Välttämättömillä matkakuluilla tarkoitetaan kustannuksia, jotka aiheutuvat edestakaisesta matkasta julkisella liikennevälineellä. Jos matka on tehty yksityisellä autolla, matkakuluina korvataan vahingoittuneelle puolet Verohallinnon vuosittain vahvistamasta verovapaasta kilometrikorvauksesta.

Muun kuin 1 momentissa tarkoitetun ajoneuvon käytöstä vahingoittuneelle aiheutuneet kustannukset korvataan, jos vahingoittuneen vamma, sairaus tai liikenneolosuhteet edellyttävät kyseisen ajoneuvon käyttöä.

Vahingoittuneelle aiheutuneet välttämättömät majoituskulut korvataan, jos vahingoittunut on kuntoutuksen vuoksi tai liikenneolosuhteista johtuvista syistä joutunut yöpymään tämän lain perusteella korvattavalla matkalla.

Saattajan matka- ja majoituskulut korvataan 1—3 momentin mukaisesti vahingoittuneen matkakuluina, jos saattaja on ollut matkan aikana välttämätön.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä opiskelusta aiheutuvien matkakustannusten korvaamisesta.

Perustelut

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

50 §. *Matka- ja majoituskulujen korvaaminen.* Pykälässä säädettäisiin tyhjentävästi sairaanhoidosta aiheutuneiden matka- ja majoituskulujen korvaamisesta vahingoittuneelle. Pykälässä olisi tarkemmin ja täsmällisemmin säännelty matkakulujen korvaaminen kuin voimassa olevan lain 15 a §:n 2 momentissa.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin matkakulujen korvaamisen pääsääntö, jonka mukaan korvattavasta sairaanhoidosta johtuvat välttämättömät matkakulut korvattaisiin. Säännös vastaisi voimassa olevan lain 15 a §:n 2 momentin säännöstä. Välttämättömillä matkakuluilla tarkoitettaisiin momentin mukaan kustannuksia, jotka aiheutuvat edestakaisesta matkasta lähimpään hoitolaitokseen tai vakuutuslaitoksen antaman maksusitoumuksen mukaiseen hoitopaikkaan julkisella liikennevälineellä. Tämä vastaisi voimassa olevan lain tulkintaa. Kun käytännössä kuitenkin sairaanhoidon matkat useimmiten tehdään omalla autolla, ehdotetaan lisäksi säädettäväksi, että yksityisen auton käyttö rinnastuu julkiseen liikennevälineeseen, mutta tällöin matkakuluina korvataan puolet Verohallinnon tuloverolain (1535/1992) 73 §:n ja 75 §:n 2 momentin nojalla vuosittain päätöksellään vahvistamasta verovapaasta kilometrikorvauksesta. Voimassa olevan lain tulkinnassa on lähdetty siitä, että oman auton käytön välttämättömyys on harkittu tapauskohtaisesti. Jos oman auton käyttö on katsottu välttämättömäksi, on vahingoittuneelle korvattu verottajan vuosittain vahvistaman verovapaan kilometrikorvauksen määrä täysimääräisenä. Ehdotettavan korvaustason katsotaan riittävästi vastaavan muuttuvia kustannuksia, esimerkiksi polttoaine- ja rengaskuluja, jotka huomioidaan Verohallinnon vahvistamassa verovapaan kilometrikorvauksen määräytymisessä. Verohallinto huomioi laskelmissaan muuttuvien kustannusten lisäksi kiinteitä kustannuksia, esimerkiksi pääoma- ja vakuutuskustannuksia, jotka ovat riippumattomia sairaanhoidon matkoista. Korvauksen katsotaan kattavan myös pysäköinnistä aiheutuvat kulut, joten niitä ei erikseen korvattaisi.

Lähimmällä hoitopaikalla tarkoitetaan sitä lähimpänä olevaa hoitopaikkaa, jossa vahingoittunut voi saada tässä laissa tarkoitetun tarpeellisen hoidon. Jos vahingoittunut omatoimisesti hakeutuu kauemmaksi hoitoon, matka korvataan niiden kustannuksien mukaan, jotka olisivat syntyneet matkasta lähimpään tarpeellisena pidettävään hoitopaikkaan. Tämä koskee myös tilanteita, joissa vahingoittunut käyttää terveydenhuoltolain mukaista valinnanvapautta ja hakeutuu lähintä hoitopaikkaa kauemmaksi hoitoon. Ulkomailla annetun hoidon osalta sovellettaviksi voivat tulla potilasdirektiivi tai EU-asetukset. Kun sovelletaan potilasdirektiiviä, hoitoon liittyvien matkakustannusten korvaaminen on jäsenvaltion harkittavissa, mutta korvausperiaatteiden tulee olla yhdenvertaiset valtion sisäisissä ja rajat ylittävissä tilanteissa. Jos siis henkilö käyttää potilasdirektiivin mukaista valinnanvapautta ja hakeutuu toiseen EU-maahan hoitoon, sovelletaan 1 momentin mukaista periaatetta eli matka korvataan niiden kustannuksien mukaan, jotka olisivat syntyneet matkasta lähimpään tarpeellisena pidettävään hoitopaikkaan. Henkilön liikkeessä EU-alueella EU-asetusten tarkoittamissa tilanteissa matkakustannuksia, jotka aiheutuvat maasta toiseen liikuttaessa, ei korvata. Sovellettavaksi tulee tällöinkin 1 momentin mukainen periaate. Poikkeukset edellä sanottuun koskee EU-asetusten ja potilasdirektiivin ennakkoluvallisen hoidon tilanteita, jolloin matkakustannukset korvataan siihen hoitopaikkaan, jossa ennakkoluvan mukainen hoito annetaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin muun ajoneuvon kuin julkisen kulkuneuvon tai yksityisauton käytöstä aiheutuneiden kulujen korvaamisesta. Muulla ajoneuvolla tarkoitettaisiin esimerkiksi taksia tai sairaankuljetusajoneuvoa. Vahingoittuneelle aiheutuneet kulut korvattaisiin, jos vamma tai sairaus edellyttää kyseisen ajoneuvon käyttöä. Taksin käyttö voi olla esimerkiksi välittömästi tapaturman sattumisen jälkeen välttämätöntä vamman tilan vuoksi tai muutoinkin lääketieteellisen arvion perusteella vahingoittunut ei voi käyttää julkisia liikennevälineitä. Samoin kulut korvattaisiin, jos julkisen liikenteen huonon saatavuuden vuoksi esimerkiksi taksin käyttö on välttämätöntä. Matkakuluna voitaisiin korvata myös nykyisen korvauskäytännön

mukaisesti taksin kohtuullinen odotusaika, jonka taksi joutuu odottamaan potilasta esimerkiksi edestakaisella matkalla tai nouto-osoitteessa. Sairaankuljetusajoneuvolla tehdystä sairaankuljetuksesta korvattaisiin vahingoittuneelle maksu, joka häneltä on peritty asiakasmaksuasetuksen (912/1992) perusteella. Kunnan tai kuntayhtymän oikeus täyskustannusmaksuun sairaankuljetuksen osalta määräytyisi 41 §:n perusteella.

Pykälän 3 momentin perusteella korvattaisiin vahingoittuneelle myös välttämättömät majoituskustannukset, jos vahingoittunut tutkimuksen, hoidon tai liikenneolosuhteista johtuen joutuu yöpymään matkalla. Korvattavia olisivat siten majoituskustannukset, jotka aiheutuvat siitä, että pitkän matkan vuoksi sairaanhoitopaikkakunnalle on jouduttu saapumaan edellisenä iltana, kun hoito alkaa sairaalassa seuraavana aamuna kahdeksalta.

Pykälän 4 momentin perusteella korvattaisiin saattajan matka- ja majoituskulut vastaavin perustein kuin vahingoittuneen matka- ja majoituskulut. Edellytyksenä olisi, että saattaja on ollut matkan aikana välttämätön. Korvattavaa olisivat saattajalle aiheutuneet välttämättömät matka- ja majoituskulut. Saattajalle aiheutunutta ansionmenetystä ei korvattaisi.

Korvausta matka- ja majoituskuluista olisi ehdotettavan lain 128 §:n mukaan haettava määräajassa vakuutuslaitokselta.

---

98 §. *Kuntoutuksen matka- ja majoituskustannusten korvaaminen.* Pykälässä säädettäisiin kuntoutukseen liittyvien matka- ja majoituskustannusten korvaamisesta. Voimassa olevassa laissa matkakustannukset on mainittu korvattavia kustannuksia koskevassa luettelossa, jota vastaa ehdotettavassa laissa ammatillisen kuntoutuksen osalta 89 §:n luettelo. Sairaanhoidon, johon kuuluu myös lääkinällinen kuntoutus, osalta matkakustannuksista ehdotetaan säädettäväksi voimassa olevaa lakia tarkemmin 50 §:ssä. Vastaava säännös on tarpeen myös muun kuin lääkinällisen kuntoutuksen osalta eli 89 §:n mukaisen ammatillisen kuntoutuksen, 94 §:n mukaisten apuvälineiden ja 97 §:n mukaisen omaisen sopeutumisvalmennuksen osalta, joista voi aiheutua matkakustannuksia. Tämän pykälän mukaiseen kuntoutuksen matka- ja majoituskustannusten korvaamisen periaatteet vastaisivat 50 §:ssä säädetyt sairaanhoidon matka- ja majoituskustannusten korvaamisen periaatteita, jotka edellä on selostettu mainitun pykälän perusteluissa.

Ohje

9.1 Matka- ja majoituskulujen korvaaminen

Vahingoittuneelle korvataan toimintakyvykuntoutukseen liittyvät välttämättömät matka- ja majoituskulut. Lisäksi matka- ja majoituskustannukset voidaan korvata tietyissä tilanteissa lääkinällisessä kuntoutuksessa tarpeelliselle saattajalle sekä sopeutumisvalmennukseen osallistuvalla omaisella.

Matka- ja majoituskulujen osalta on huomattava, että korvauksia näistä kuluista on lähtökohtaisesti aina haettava vuoden kuluessa kustannusten syntymisestä (TyTAL 128 §:n 1 momentti). Vakuutuslaitoksella on velvollisuus ilmoittaa esim. kuntoutuksen korvaamista

---

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

koskevassa päätöksessä korvausten hakemisesta ja sanotusta yhden vuoden määräajasta (TyTAL 119 §:n 2 momentti).

Jos korvausta matka- ja majoituskuluista ei ole voitu jonkin painavan syyn vuoksi hakea määräajan kuluessa, sitä on haettava viimeistään vuoden kuluessa esteen lakkaamisesta (TyTAL 128 §:n 2 momentti). Painava syy voi olla esim. sairaus tai elämäntilanne, josta johtuva toimintakyvyttömyys estää vahingoittunutta hakemasta korvausta määräajassa.

Korvausten hakemiseksi riittää, että korvausvelvolliselle vakuutuslaitokselle toimitetaan maksukuitti tai lasku, josta ilmenee, mistä kustannuksesta on kysymys, mihin vahinkotapahtumaan kustannus liittyy sekä hakijan yhteystiedot. Vakuutuslaitoksella on oikeus ja myös velvollisuus pyytää lisäselvitystä, milloin toimitetut selvitykset eivät ole riittäviä.

Seuraavassa käsitellään matka- ja majoituskulujen korvaamista, kun toimintakykykuntoutusta annetaan Suomessa. Ulkomailta annettavan toimintakykykuntoutukseen liittyvien matka- ja majoituskulujen korvaamista käsitellään tämän ohjeen luvussa 10.

9.2 Matkakulut

Korvattavia toimintakykykuntoutuksen matkakuluja ovat välttämättömät matkakulut. Välttämättömillä matkakuluilla tarkoitetaan kustannuksia, jotka aiheutuvat edestakaisesta matkasta lähimpään hoitolaitokseen tai vakuutuslaitoksen antaman maksusitoumuksen mukaiseen hoitopaikkaan julkisella liikennevälineellä.

Matkakulut korvataan julkisia kulkuneuvoja käytettäessä julkisten kulkuneuvojen taksan mukaan. Omaa autoa käytettäessä matkakuluina korvataan määrä, joka vastaa puolta Verohallinnon vuosittain vahvistaman kilometrikorvauksen määrästä. Esitöissä todetulla tavalla pysäköintikuluja ei korvata erikseen.

Muun kuin julkisen kulkuneuvon tai yksityisauton, kuten esim. taksin tai sairaankuljetusajoneuvon, käytöstä aiheutuneet kustannukset voidaan korvata, jos vamma, sairaus taikka liikenneolosuhteet edellyttävät tällaisen käyttöä. Kuntoutuksen osalta taksin käyttö voi olla välttämätöntä esim. välittömästi tapaturman sattumisen jälkeen välttämätöntä vamman tilan vuoksi tai muutoinkin, kun lääketieteellisen arvion perusteella vahingoittunut ei voi käyttää julkisia liikennevälineitä. Samoin taksikulut voidaan korvata, jos taksin käyttö on välttämätöntä julkisen liikenteen huonon saatavuuden vuoksi.

Varsinaisesta matkasta aiheutuvien taksikulujen ohella välttämättöminä matkakuluina voidaan korvata myös taksin kohtuullinen odotusaika. Odotusajalla tarkoitetaan aikaa, jonka taksi joutuu odottamaan vahingoittunutta nouto-osoitteessa tai edestakaisella matkalla. Sairaankuljetusajoneuvolla tehdystä sairaankuljetuksesta korvataan vahingoittuneelle maksu, joka häneltä on peritty, sekä täyskustannusmaksu kunnalle.

Lähimmällä hoitopaikalla tarkoitetaan sitä lähimpänä olevaa hoitopaikkaa, jossa vahingoittunut voi saada tarvitsemansa kuntoutuksen. Jos vahingoittunut itse hakeutuu kauemmaksi hoitoon, kuten esim. käyttäessään terveydenhuoltolain mukaista valinnanvapauttaan, matka korvataan niiden kustannuksien mukaan, jotka olisivat syntyneet matkasta lähimpään tarpeellisena pidettävään hoitopaikkaan.

9.3 Majoituskulut

Toimintakykykuntoutukseen liittyvistä välttämättömistä majoituskustannuksista on kyse, jos vahingoittunut joutuu yöpymään matkalla esim. tutkimusten tai liikenneolosuhteiden vuoksi.

Majoituskulujen välttämättömyys merkitsee käytännössä sitä, että vahingoittunut on esim. joutunut saapumaan kuntoutuspaikkakunnalle jo edellisenä iltana liikenneolosuhteiden vuoksi seuraavana aamuna aikaisin alkavaa kuntoutustoimea varten tai kuntoutustoimia tehdään useana peräkkäisenä päivänä, eikä päivittäinen matkustaminen kotipaikkakunnan ja kuntoutuspaikkakunnan välillä ole tarkoituksenmukaista.

Ylimääräisiä majoituskustannuksia korvataan todellisten kohtuullisten kulujen mukaan.

9.4 Saattajan ja sopeutumisvalmennukseen osallistuvan omaisen matka- ja majoituskulut

Saattaja

Saattajalla tarkoitetaan henkilöä, joka toimii vahingoittuneen apuna sairaanhoitokuluina korvattavilla lääkinnällisen kuntoutuksen matkoilla. Lääkinnällisessä kuntoutuksessa välttämättömän saattajan matka- ja majoituskulut korvataan vastaavin perustein kuin vahingoittuneen matka- ja majoituskulut.

Edellytyksenä on, että saattaja on ollut matkan aikana välttämätön. Välttämättömyys perustuu lääketieteelliseen selvitykseen korvatun vamman tai sairauden aiheuttamista rajoitteista.

Saattaja voi olla kuka tahansa, kuten esim. vahingoittuneen omainen tai naapuri. Saattajan pitää kuitenkin olla sellainen henkilö, jolle matkasta ei makseta palkkaa. Esimerkiksi taksinkuljettaja ei voi olla saattaja, sillä taksinkuljettaja on ajamisen takia mukana.

Saattajan matkaa on vain se, minkä matkan hän on saatettavan rinnalla. Saattajan matkana ei näin ollen korvata omaa kotimatkaa, jos saatettava jää kuntoutuslaitokseen.

Saattajalle aiheutunutta ansionmenetystä ei korvata.

Sopeutumisvalmennukseen osallistuvan omaisen matka- ja majoituskulut

Vahingoittuneen omaiselle (tai muulle vahingoittuneesta tosiasiallisesti huolehtivalle henkilölle), jonka osallistuminen sopeutumisvalmennukseen on tarkoituksenmukaista, korvataan mukanaolosta aiheutuneet välttämättömät matka- ja asumiskustannukset edellä kerrottuja periaatteita noudattaen.

Omaiselle mahdollisesti aiheutuneen ansionmenetyksen korvaamista on käsitelty tämän ohjeen luvussa 8.

10 Ulkomailla annetun lääkinällinen kuntoutuksen korvaaminen

10.1 Euroopan unionin alueella annettu lääkinällinen kuntoutus

Lainkohta

46 § Euroopan unionin alueella annetun sairaanhoidon kustannusten korvaaminen

Toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa annetun sairaanhoidon kustannusten korvaamiseen sovelletaan 36 §:n lisäksi, mitä EU:n sosiaaliturva-asetuksissa säädetään.

Perustelut

46 §.Euroopan unionin alueella annetun sairaanhoidon kustannusten korvaaminen. Pykälässä säädettäisiin informatiivisesti toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa annetun sairaanhoidon kustannusten korvaamisesta. EU-asetuksissa sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta (883/2004 ja 987/2009) säädetään sairaanhoidon osalta erityisestä toimintamallista työtapaturmissa ja ammattitaudeissa, kun hoitoa on annettu toisessa jäsenvaltiossa kuin missä toimivaltainen laitos sijaitsee. EU-asetukset ovat Suomessa suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä henkilöiden liikkeessä EU-alueella. Toimintamallin mukaan sairaanhoito korvataan asuin- ja oleskelupaikan laitoksen lainsäädännön mukaisesti ja toimivaltainen laitos korvaa kustannukset täysimääräisesti asuin- ja oleskelupaikan laitokselle. Korvaamisen edellytyksenä on, että asuin- ja oleskelupaikan laitos on saanut toimivaltaiselta laitokselta maksuluvan eli todistuksen, jossa mainitaan työtapaturmana tai ammattitautina korvattava vamma tai sairaus. Vahingoittunut voi pyytää todistuksen etukäteen lähtiessään toiseen jäsenvaltioon tai asuin- ja oleskelupaikan laitos voi pyytää todistuksen saatuaan laskun hoitolaitokselta. Jos vahingoittunut on maksanut kustannukset itse hoitolaitoksessa ja perii niitä suoraan toimivaltaiselta laitokselta, toimivaltainen laitos tiedustelee asuin- ja oleskelupaikan laitokselta, miten hoito olisi siellä korvattu ja korvaa hoidon sen mukaisesti.

Toimintamalli koskee kaikkea vamman tai sairauden vuoksi annettua sairaanhoitoa siitä riippumatta, onko henkilö tilapäisesti kyseisessä maassa vai asuuko hän siellä. Tältä osin työtapaturmia ja ammattitauteja koskevat EU-asetuksien säännökset eroavat muun sairaanhoidon säännöksistä, joiden mukaan vain välttämätön hoito korvataan, jos henkilö tilapäisesti oleskelee toisessa jäsenvaltiossa.

Esimerkiksi, jos Saksassa vakuutettu henkilö saa työtapaturman vuoksi sairaanhoitoa Suomessa, Tapaturmavakuutuslaitosten liitto maksaa hoitolaitokselle tapaturmavakuutuslain mukaisesti korvauksen hoidosta — täyskustannusmaksu mukaan lukien — ja perii kustannukset täysimääräisesti takaisin Saksasta toimivaltaiselta laitokselta. Edellytyksenä on, että Tapaturmavakuutuslaitosten liitto on saanut edellä mainitun maksuluvan Saksasta. Vastaavasti Suomessa sijaitseva toimivaltainen vakuutuslaitos maksaa täysimääräisesti sairaanhoidon kustannukset esimerkiksi Ranskaan, jos siellä on hoidettu työtapaturmavammaa. Korvaus määräytyy tällöin Ranskan lainsäädännön mukaisesti.

Potilaan oikeuksien soveltamisesta rajat ylittävässä terveydenhuollossa annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2011/24/EU (potilasdirektiivi) lähtökohtana on, että potilas saa hakea vapaasti terveyspalveluja toisesta EU-valtiosta. Potilasdirektiiviä sovelletaan myös, jos potilas hakeutuu toiseen jäsenvaltioon hoitoon työtapaturman tai ammattitaudin vuoksi. Potilasdirektiivin mukaisessa toimintamallissa

---

Tapaturma-asiain korvauslautakunta on lakisääteinen elin, jonka tehtävänä on edistää työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvaustoimen yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan toimintaa säännellään työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 123 §:ssä, 261 §:ssä ja 29 luvussa, valtioneuvoston asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnasta (1468/2015) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon pyytämisestä (1568/2015).

vahingoittuneen tulisi ensin itse maksaa hoidon kustannukset kokonaisuudessaan hoitolaitoksessa ja perii jälkikäteen toimivaltaiselta laitokselta. Tällöin vahingoittuneella on direktiivin mukaan oikeus kustannusten korvaukseen samoin perustein kuin, jos kustannus olisi aiheutunut vahingoittuneen kotimaassa.

Potilasdirektiiviä sovelletaan rinnakkain EU-asetusten kanssa ja vahingoittuneen kannalta edullisempi säännöstö on ensisijainen, jos molempia olisi mahdollista tilanteessa soveltaa. Käytännössä direktiivin tarkoittaman hoitoon hakeutumistilanteen erottaminen EU-asetuksen mukaisesta tilapäisestä oleskelusta on vaikeaa, kun kumpikaan säännöstö ei edellytä asian ilmoittamista etukäteen.

Edellä kerrottu huomioon ottaen direktiivin ei katsota sisältävän sellaisia säännöksiä, jotka edellyttäisivät erillisten säännösten sisällyttämistä lakiin. Työtapaturmien ja ammattitautien osalta EU-asetusten soveltaminen on vahingoittuneelle edullisempaa.

Ohje

Kun vahingoittunut asuu tai oleskelee muussa jäsenvaltiossa kuin toimivaltaisessa valtiossa, asuin- tai oleskelupaikan laitos korvaa hänelle EU-asetusten sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta (883/2004 ja 987/2009) mukaisesti tässä maassa syntyneet EU-lainsäädännössä tarkoitetut luontoisetuudet soveltamansa kansallisen lainsäädännön mukaisesti, mikäli toimivaltainen laitos on antanut asuin- tai oleskelupaikan laitokselle luvan korvata luontoisetuuksia.

Kun toimivaltainen laitos antaa asuin- tai oleskelupaikan laitokselle luvan korvata luontoisetuuksia, sen tulee määrittää korvattavan vamman tai sairauden diagnoosi tarkasti ja lisäksi sen tulee harkita, kuinka pitkäksi ajaksi lupa luontoisetuksiin voidaan myöntää. Koska asuin- tai oleskelupaikan laitos korvaa luontoisetuudet soveltamansa lainsäädännön mukaan, se määrittelee saamansa maksuluvan puitteissa mm. sen onko henkilö vielä hoidon tarpeessa ja jos on, mitä luontoisetuuksia hänelle korvataan.

Asuin- tai oleskelumaassa annetusta hoidosta syntyneet laskut tulee toimittaa yhdyslaitokselle eikä toisessa jäsenvaltiossa sijaitsevalle toimivaltaiselle laitokselle. Asuin- tai oleskelupaikan laitos korvaa luontoisetuudet toimivaltaisen laitoksen kustannuksella eli se perii maksamansa luontoisetuudet takaisin toimivaltaiselta laitokselta, ellei kyseisten valtioiden välillä ole luovuttu kustannusten korvaamisesta.

Potilaan oikeuksien soveltamisesta rajat ylittävässä terveydenhuollossa annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2011/24/EU (potilasdirektiivi) mukaisessa toimintamallissa vahingoittunut maksaa itse hoidon kustannukset kokonaisuudessaan hoitolaitoksessa ja perii ne jälkikäteen toimivaltaiselta laitokselta. TyTAL:n vahingoissa EU-asetusten toimintamallin (ts. maksuluvan hankkiminen asuin- ja oleskelupaikkaan) soveltaminen on vahingoittuneelle edullisempaa.

10.2 Kolmannessa valtiossa annettu lääkinällinen kuntoutus

Lainkohta

47 § Kolmannessa valtiossa annetun sairaanhoidon kustannusten korvaaminen

Vahingoittuneelle korvataan kustannukset kolmannessa valtiossa annetusta sairaanhoidosta, joka on annettu tarpeettomia kustannuksia välttämällä. Kustannusten korvaaminen edellyttää, että vakuutuslaitos on antanut vahingoittuneelle hoitoon maksusitoumuksen.

Ilman maksusitoumusta annetun sairaanhoidon kustannukset korvataan vahingoittuneelle, kun kyse on:

- 1) kiireellisestä sairaanhoidosta, jolla tarkoitetaan välittömän hoidon tarpeen arviointia ja hoitoa, jota ei voida siirtää ilman vamman tai sairauden olennaista pahentumista;
- 2) vastaanottokäynnistä ja sen yhteydessä tehdystä röntgentutkimuksesta, ultraäänitutkimuksesta tai muusta niihin rinnastettavasta vähäisestä tutkimus- ja hoitotoimenpiteestä.

Jos vakuutuslaitos ei ole antanut maksusitoumusta eikä kyseessä ole 2 momentissa tarkoitettu sairaanhoito, hoidosta korvataan vahingoittuneelle enintään asiakasmaksu, joka asiakasmaksulain mukaan määräytyisi Suomessa vastaavasta hoidosta julkisessa terveydenhuollossa.

Perustelut

47 §. Kolmannessa valtiossa annetun sairaanhoidon kustannusten korvaaminen. Pykälässä säädettäisiin sairaanhoidon kustannusten korvaamisesta tilanteessa, jossa hoitoa on annettu kolmannessa valtiossa eli käytännössä EU/ETA-alueen ulkopuolella. Voimassa olevassa laissa tällaista tilannetta ei ole erikseen säädetty ja käytännössä korvaus on maksettu 15 ja 15 a §:ää tulkitsemalla.

Lähtökohtaisesti EU/ETA-alueen ulkopuolella annettu sairaanhoito korvattaisiin samojen periaatteiden mukaan kuin Suomessa yksityisessä terveydenhuollossa annettu hoito. Korvattavaa olisi 1 momentin mukaan sairaanhoito, joka on annettu tarpeettomia kustannuksia välttämällä ja että sairaanhoitoon on saatu vakuutuslaitokselta maksusitoumus. Ilmaisua ”tarpeettomia kustannuksia välttämällä” on tarkoitus tulkita suhteessa hoidon antamisvaltion järjestelmään ja kustannuksiin eli momenttia sovellettaisiin huomioiden sairaanhoitojärjestelmien ja kustannuksien eroavaisuudet maiden välillä. Kun kustannukset vaihtelevat maittain, vahingoittuneen edunmukaista on, että hänellä on maksusitoumus hoidon korvaamisesta vakuutuslaitokselta. Tällöin on myös varmistunut, että kyseessä on korvattava vahinkotapahtuma.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tilanteista, joissa maksusitoumusta ei edellytetä. Tällöin vahingoittuneelle korvattaisiin hänelle hoidosta aiheutuneet kustannukset kokonaisuudessaan. Säännös vastaisi asiasisällöltään 44 §:n 1 momenttia. Kiireellinen sairaanhoito voi sisältää muun muassa vahingoittuneen kuljettamisen sellaiseen hoitopaikkaan, jossa vamman edellyttämä hoito on annettavissa. Se, ettei momenttiin sisälly 44 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista euromääräistä rajaa, liittyy edellä mainittuun sairaanhoitojärjestelmien ja kustannuksien eroavaisuuksien huomioon ottamiseen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin sairaanhoidon korvaamisesta, jos maksusitoumusta ei ole annettu eikä kyseessä ole 2 momentissa tarkoitettu sairaanhoito. Tällöin vahingoittuneelle korvattaisiin asiakasmaksulain mukaan vastaavasta hoidosta määräytyvä asiakasmaksu.

Ohje

Kolmansissa maissa annetun lääkinnällisen kuntoutuksen osalta korvaus suoritetaan samoin periaattein kuin korvaus Suomessa yksityisessä terveydenhuollossa annettu hoito. Lähtökohtaisesti vahingoittuneella tulee olla maksusitoumus hoitoon, ja ilman maksusitoumusta korvataan vain kiireellinen sairaanhoito sekä yksittäiset vastaanottokäynnit ja niihin liittyvät vähäiset tutkimus- ja hoitotoimenpiteet.

10.3 Matkakulut

Korvattavia toimintakykykuntoutuksen matkakuluja ovat välttämättömät matkakulut lähimpänä olevaan hoitopaikkaan. Jos vahingoittunut omatoimisesti hakeutuu kauemmaksi hoitoon, matka korvataan niiden kustannuksien mukaan, jotka olisivat syntyneet matkasta lähimpään hoitopaikkaan. Ulkomailla annetun hoidon osalta sovellettaviksi voivat tulla potilasdirektiivi tai EU-asetukset.

Jos henkilö käyttää potilasdirektiivin mukaista valinnanvapauttaan ja hakeutuu toiseen EU-maahan hoitoon, matka korvataan lähimmän hoitopaikan periaatteen mukaisesti.

Henkilön liikkua EU-alueella EU-asetusten tarkoittamissa tilanteissa matkakustannuksia, jotka aiheutuvat maasta toiseen liikuttaessa, ei korvata. Matkakustannukset korvataan lähimmän hoitopaikan periaatteen mukaisesti.

Matkakustannukset toisessa jäsenvaltiossa olevaan hoitopaikkaan korvataan, jos vahingoittunut on saanut ennakkoluvan hoitoon. Ennakkolupa voidaan myöntää, jos potilaan hoidontarve on lääketieteellisesti perusteltu, ja hänen tarvitsemansa hoito kuuluu suomalaisen terveydenhuollon palveluvalikoimaan. Lisäksi luvan myöntäminen edellyttää, että potilaalle ei voida antaa hoitoa Suomessa lääketieteellisesti perustellun ajan kuluessa.